

སློབ་ཚན་བཞི་པ།

སྐྱར་དང་། ཚ་ཁྱུ། ཚ།

CHAPTER 4 : ACIDS, BASES AND SALTS

ཁྱེད་ཚོས་ཞེ་དང་། ཚུ་ལུ། སྐྱར་འབྲས།(Tamarind) ལེམ་བུའི་བདུང་བུ་ནམས་ཀྱི་བྱོ་བར་ཚ་ཁྱུས་ཡོད་པ་
 ལྟར། དེ་དག་གི་བྱོ་བཞི་སྐྱར་མོ་རེད། གཞན་ཡང་མ་སྐྱེན་པའི་ཤིང་ཉིག་ཨ་མ་དང་། འོ་མ་འོ། ཀར་བན་ཀ། (karvanda)
 མ་སྐྱེན་པའི་རྒྱན་འབྲུམ་བཅས་ཀྱི་བྱོ་བའང་སྐྱར་མོ་ཡིན་ལ། ཤིང་ཉིག་དང་ཚལ་རིགས་མང་པོ་ཞིག་གི་ནང་དུ་སྐྱར་
 རྩམ་རང་བྱུང་དུ་གྱུབ་ཡོད་པར་བརྟེན་སྐྱར་བྱོ་བ་ཡིན། སྐྱར་མོ་ཡིན་པའི་དངོས་རྩམ་ཚང་མར་**སྐྱར་རྩམ་**(Acids) འདུས་
 ཡོད་ལ། གཞན་ཡང་ཁྲ་ས་བུལ་དང་། **དོ་ཐལ།**(Lime) ཡི་ཙེ་བཞུ་འབྱེད་བུས་པའི་བཞུས་ཁྲ་ནམས་ལ་ཁ་ཉིག་བྱོ་བ་
 ཞེ། འདི་ལྟ་བུའི་དངོས་རྩམ་ནང་དུ་ཚ་ཁྱུ་འམ་ཡང་ན་བུལ་ཉིག་འདུས་ཡོད། སྐྱར་རྩམ་དང་ཚ་ཁྱུ་ཕན་ཚུན་རྩམ་འགྲུར་
 བྱུང་ན་ཚ་ཁྱུ་ཆགས་ཀྱི་ཡོད། སློབ་ཚན་འདིའི་ནང་ཁྱེད་ཀྱིས་སྐྱར་རྩམ་དང་། ཚ་ཁྱུ། ཚ་བཅས་ཀྱི་ཁྱེད་ཚོས་དང་བེད་
 སྤྱོད་སློབ་ལ་སྦྱང་རྒྱ།

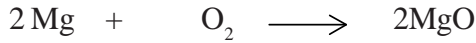
4.1 སྐྱར་རྩམ། Acids

ཁྱེད་ཀྱིས་སྤྱར་ནས་**ཙ་རྩམ་**(Element) ནམས་ལ་གོ་ཉིགས་ཅུང་ཙམ་བྱུང་ཡོད། དེ་ནམས་ལྷགས་རིགས་དང་
 ལྷགས་རིགས་མ་ཡིན་པ་གཉིས་སུ་དབྱེ་བ་རྒྱ་ཆེར་བྱེ་ཡོད། བུལ་རྩམ་དང་། དཀར་གཡལ། ཟངས། ཉི་ཚོ། དངུལ་ཚུ།
 གསེར། དངུལ་བཅས་ནི་ལྷགས་རིགས་དང་། ཀར་བོན། ཟེ་རྩུང་། ལུ་ཟེ། འོད་ཀྱི་མ་མ་ལུ་བུ་ནི་ལྷགས་རིགས་མིན་
 པའི་རྩམ་སོ། །

ལྷགས་རིགས་དང་ལྷགས་རིགས་མ་ཡིན་པའི་རྩམ་ཕལ་ཆེ་བར་འཕོ་རྒྱུར་སྐྱར་ཉེ་ཚོ་དོད་བསྐྱེད་པའམ་སྐྱར་བ་

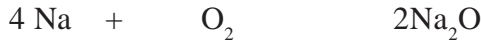

ན། འཚོ་རླང་འདུས་རྣམས་འབྲུང་བ་ཡིན།

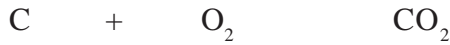
དཀར་གཡལ།

འཚོ་རླང་རྣམས་པའི་དཀར་གཡལ།

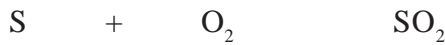
བུལ་རྣམས།

འཚོ་རླང་རྣམས་པའི་བུལ་རྣམས།

ཀར་པོན།

ཀར་པོན་འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན།

སུ་ཟླ།

སུ་ཟླ་འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན།

གོང་གི་འཚོ་རླང་ཁ་གསལ་ནི་རྒྱུ་ལྡན་དུ་བཞུ་འབྲེད་བྱས་ཡོད་པ། ཁ་གསལ་ནི་གཞན་དུ་གནས་ཡོད། ལྷགས་རིགས་མ་ཡིན་པའི་འཚོ་རླང་འདུས་རྣམས་རྒྱུ་ལྡན་བཞུ་འབྲེད་བྱས་ན་སྐྱུར་མོར་འགྲུར་བ་ཡིན། དཔེར་ན།

ཀར་པོན་འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན།

ཀར་པོན་སྐྱུར།

འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན་གྱི་སུ་ཟླ།

སུ་ཟླ་སྐྱུར།

རྣམས་འགྲུར་འདྲིའི་ནང་བྲུང་བའི་སྐྱུར་རྣམས་དེའི་ནང་**དྲོད་ག་ཤིག་པུ** (Litmus paper) སྐངས་ཏེ་ཚོད་ལྟ་བུས་ཚོ་རམས་ཤོག་དེ་དམར་པོར་འགྲུར་བ་ཡིན། ང་ཚོས་ག་ཤིག་གྱི་བྱེད་སྒོ་བརྒྱུད་དེ་ཚོད་ལྟ་ཞིག་བྱས་ཚོགས།

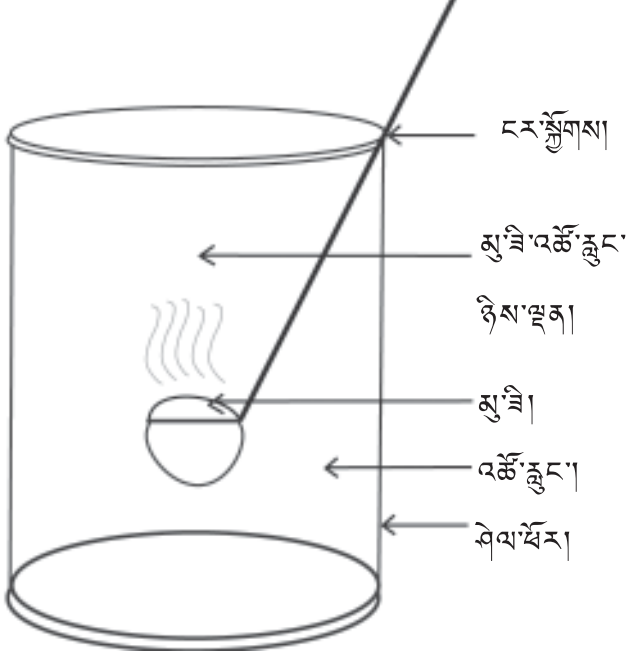
བྱེད་སྒོ། 1.

ཁེ་མ་པུ་ཡུ་རིང་ཞིག་གམ་ཡང་ན་ངར་སྐྱོགས་ཤིག་གི་ནང་སུ་ཟླའི་སྐྱེ་མ་ཅུང་ཙམ་ལྷངས་ཏེ་དྲོད་ཐོངས། དེ་ནས་སུ་ཟླ་འབར་འགོ་རྒྱུགས་པ་ན་ཁེ་མ་པུ་དེ་རླང་སྐྱོད་ཤེལ་ཐོར་ནང་དུ་བྱིས། (དཔེ་རིས་༤༡) ཅུང་ཙམ་འགོར་རྗེས། སུ་ཟླ་སུ་མཐུད་འབར་གྱི་ཡོད་ནའང་ཤེལ་ཐོར་དེའི་ཁ་ཅུང་ཟད་སྐྱེ་བའི་སྐྱོ་ནས་ཁ་གཙོད་རྒྱག་དགོས། ཤེལ་ཐོར་དེའི་ནང་སུ་ཟླ་འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན་གྱི་དུ་སྐྱུག་གིས་ཁེངས་གྱི་ཡོད།

དེ་ནས་ཡང་བསྐྱུར་ཁེ་མ་པུ་དེ་སྐྱེར་སྐྱུང་སྟེ་ཆུ་25 mL ཙམ་བརྒྱན་ཏེ་ཁ་གཙོད་ཚུབས། རླང་གཟུགས་དེ་རྒྱ་ནང་ཐིམ་པར་བརྟེན་དྲོད་ག་ཤིག་པུ་སྐྱོན་པོ་དེའི་ནང་སྐངས་མ་ཐག་དམར་པོར་འགྲུར་གྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན་ཤེལ་ཐོར་དེའི་ནང་དུ་སྐྱུར་གྱི་བཞུས་ཁུ་བྲུང་ཡོད།

གོང་གི་བྱེད་སྒོ་ལྟར་ང་ཚོས་བསྐྱེད་སྐྱོད་པའི་ཆ་ཤས་
ཚུང་དུ་ཞིག་ཤེལ་ཐོར་ནང་སྐྱར་ནས་བཟུངས་ཀྱང་ཚོག་ཚོད་
ལྟ་འདི་བརྒྱད་དེ་ཀར་བོན་འཚོ་རྒྱུ་ཉིས་ལྷན་རྒྱུ་གཟུགས་
སུ་ལྟར་རྗེས་རྒྱུ་འཛིན་པའི་སྒོ་སྐྱར་གྱི་བཟུངས་ཁུ་འབྱུང་ལ།
བཟུངས་ཁུ་འཛིན་དོག་ཤོག་ཤུ་སྒོན་པོ་དམར་པོར་བརྒྱུར་
གྱི་ཡོད།

ང་ཚོས་ཉིན་རེའི་འཚོ་བའི་ནང་སྐྱར་རྗེས་ཐོན་
ཚེན་ཞིག་ཤེད་སྐྱོད་བྱེད་བཞིན་ཡོད། **ཚ་སྐྱར་(HCl)**
ནི་ཐབ་ཚང་ནང་གི་བྱུས་གཞི་དང་གཙང་མ་བཟོ་བ་དང་
གཙང་འཕྲོད་ཡོ་བྱེད་སོགས་ལ་ཤེད་སྐྱོད་བྱེད་ཅིང་།

ཟེ་སྐྱར་(HNO₃) ནི་གསེར་བཟོ་མཁན་གྱིས་གསེར་
དངུལ་གྱི་རྒྱན་ཆ་གཙང་སེལ་བྱ་བར་སྐྱོད་པ་དང་། **སུ་ཟླེ་སྐྱར་(H₂SO₄)** ནི་སྐྱུ་མ་འཁོར་དང་། འབྲུལ་འཁོར། དོས་
སྐྱུ་མ་འཁོར། འབྲུད་འཐེན་འབྲུལ་འཁོར་ནང་སྐྱོག་རྒྱན་བརྗེ་སྐྱོར་ཡོ་ཆས་(Inverter)སོགས་སུ་བཀོལ་སྐྱོད་བྱེད་གྱི་
ཡོད།

ཚ་སྐྱར་(Hydrochloric acid)དང་། **ཟེ་སྐྱར་(Nitric acid)** **སུ་ཟླེ་སྐྱར་(Sulphuric acid)**སོགས་ལ་**གཏོར་
ཐོན་སྐྱར་རྗེས་(Mineral acids)** ཞེས་ཟེར།

བྱེད་གྱིས་སྐྱར་ནས་སྐྱུངས་ཟིན་པ་ལྟར། འོ་མ་སྐྱར་མོ་དང་། ལི་མ་བུ། མ་ཚོས་པའི་ཤིང་ཏོག་ཡ་མུ། ཀར་
བུན་ཏ། (karvanda) སོགས་ལ་རང་བྱུང་དུ་གྲུབ་པའི་སྐྱར་རྗེས་འདུས་ཡོད་པས་སྐྱར་བྱོ་བ་དང་། སྐྱོག་ཆགས་དང་ཅི་
ཤིང་གི་རྒྱ་ཆའི་ནང་དུ་འདུས་པའི་སྐྱར་རྗེས་དེར་**སྐྱེ་ལྡན་སྐྱར་རྗེས་(Organic acids)** ཟེར། **འོ་སྐྱར་(Lactic acid)**
འོ་མའི་རིགས་སུ་གནས།)དང་གམ་བུ་རའི་རིགས་ཀྱི་སྐྱར་རྗེས་(Citric acid གམ་བུ་རའི་རིགས་ཀྱི་ཤིང་ཏོག་ལི་མ་བུ་དང་ཚ་ལུ་མ་
སོགས་སུ་གནས།)བཅས་ནི་སྐྱེ་ལྡན་སྐྱར་རྗེས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་འགའ་ཡིན། ད་ཏིག་(Tamarind)ནང་དུ་**སྐྱར་རྗེས་(Tar-**
taric acid) འདུས་ཡོད་ཅིང་། ཚུ་ཞི་ཁ་ཟས་སུ་སྐྱོད་པ་དང་། ཟས་རིགས་རུལ་སྐྱོན་མེད་པར་ཉར་ཚགས་ཆེད་ཤེད་
སྐྱོད་བྱེད་གྱི་ཡོད་ལ། དེའི་ནང་**ཚུ་སྐྱར་(Acetic acid)** འདུས་ཡོད། འབྲུ་གྲོག་མར་ལྡན་པའི་སྐྱར་རྗེས་ལ་**གྲོག་མའི་**

ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་(Formic acid) དང་། རྩོག་མའི་མཆུ་མདོང་དང་། ཚེར་ཤིང་། ལྷུང་མདོང་བཅས་ཀྱི་ནང་རྩོག་མའི་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ལོད་པས། གཟུགས་པོར་ལྷུག་ཚེ་ན་ཚ་གཏོང་བ་ཡིན། འཚོ་བཅུད་C རིང་ཚོའི་ལྷུང་པོར་ད་ཅང་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་པས་རྫོང་བས་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་(Ascorbic acid) ཏེ་སྐྱེ་ལྷན་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་རིགས་ཤིག་ཡིན།

4.2 ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ཚང་མའི་ནང་ཡང་ལྷུང་འདུས་ཡོད།

All Acids contain Hydrogen

ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་འགའི་རྩ་སྐྱོད་འགྲུར་སྐྱེ་འགྲོས་ལ་ལྷོས་དང་། (རེདུ་མིག་༤.༡) བྱིད་ཀྱིས་རེདུ་མིག་༤.༡ ལས་མཐོང་།

གསལ་ལྟར། ཚ་རྩ་སྐྱོད་ལྷུང་ལྷན་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ཚང་མའི་ནང་དུ་འདུས་ཡོད་སྟབས། ཡང་ལྷུང་ནི་དངོས་རྩ་སྐྱོད་གང་ཞིག་གི་ལྷུང་གི་བྱི་བྱིད་ལས་འདོན་པར་མེད་དུ་མི་རུང་བ་ཞིག་ཡིན། ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་དང་རྩོག་མའི་ལྷུང་གི་ནང་ཡོད་པའི་ཡང་ལྷུང་གི་མ་རྒྱུ་ལ་སྐར་ཉགས་CH* འདི་བྱིས་ཏེ་ལྷུང་གི་བྱི་བྱིད་ཉགས་མཚོན་གི་ཡོད། ཨ་རེ་ནེདུ་མི་(Arrhenius) རི་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ལ་ཐོག་མའི་འགྲུལ་བཤད་རྒྱུ་མཁན་གི་ཚོན་རིག་པ་དེ་ཡིན།

རེདུ་མིག་ 4.1			
ལྷུང་བཏང་གི་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་འགྲུར་གི་སྐྱེ་འགྲོས།			
ཨང་།	ལྷུང་གི་མིང་།	དབྱིན་ཚིག་	སྐྱེ་འགྲོས།
༡	ལྷ་ལྷུང་།	Hydrochloric acid	HCl
༢	ཟེ་ལྷུང་།	Nitric acid	HNO ₃
༣	ལྷ་མེདེ་ལྷུང་།	Sulphuric acid	H ₂ SO ₄
༤	ཀར་པོན་ལྷུང་།	Carbonic acid	H ₂ CO ₃
༥	ལྷ་ལྷུང་།	Acetic acid	CH ₃ COOH*
༦	རྩོག་མའི་ལྷུང་།	Formic acid	HCOOH*

4.3 ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ཀྱི་བྱི་བྱིད་ཚོས། Properties of Acids

གཏེར་ཐོན་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་དང་སྐྱེ་ལྷན་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ཚང་མར་བྱིད་གཤིས་འགའ་ལྷན་པ་གཤམ་དུ་བཞོད་ཡོད།

༡) ལྷུང་ལྷུགས་ཚེ་བ་དང་རྒྱུང་བ།

བྱིད་ཀྱིས་ལྷུང་ས་པའི་ལྷུང་རྩ་སྐྱོད་ལས་ལྷ་ལྷུང་དང་། ལྷ་ལྷུང་། ཟེ་ལྷུང་། འོད་ཀྱི་མ་མའི་ལྷུང་བཅས་ནི་ལྷུང་ལྷུགས་ཚེ་བའི་གས་ཡིན་ལ། ལྷ་ལྷུང་དང་། རྩོག་མའི་ལྷུང་། གམ་བུ་རེདེ་རིགས་ཀྱི་ལྷུང་། ཀར་པོན་ལྷུང་བཅས་ནི་ལྷུང་ལྷུགས་རྒྱུང་བའི་གས་ཡིན།

སླེ་ཐུན་སླུར་རྩམ་ནི་དཔེར་ན། ཚུ་སླུར་དང་།
གམ་བུ་རའི་རིགས་ཀྱི་སླུར། སླུར་དྲེག་གི་སླུར་བཅས་ཡིན་
ཞིང་དེ་དག་ལ་སླུར་ཤུགས་རྒྱུང་བར་བརྟེན་ཟས་ཀྱི་བྱོ་རྩམ་
སུ་ཤེད་སློང་བྱེད། འོན་ཀྱང་། ཚུ་བ་འཕྱུར་བའི་བཏུང་
བྱའམ་བུལ་ཚུ་(སོ་རྒྱ) སོགས་སུ་འང་ཀར་བོན་སླུར་འདུས་
ཡོད་པས་དེ་དག་སླེ་ཐུན་སླུར་མིན་ལ། ཀར་བོན་སླུར་གྱིས་
བཏུང་བྱ་དེ་རྣམས་ལ་མངར་བསེལ་གྱི་བྱོ་བ་སྟེར་བ་ཡིན།

དུས་རབས་བཅུ་དགའི་མཇུག་ཏུ། སུ་ཐི་ཌན་གྱི་རྩམ་འགྲུར་མཁམ་པ་ཨ་
རའེ་ཞེ་ཏུ་སི་(Arrhenius)ཡིས་ཚུའི་སློབ་འབྲེད་རྩམ་གྱི་གཞུང་ལུགས་
བཏོན་ཡོད། ཁོང་གིས་གསུངས་པ་ལྟར། སློབ་འབྲེད་རྩམ་ཚུ་ནང་བལྟ་
ཐིམ་བྱེད་སྐབས་འདུས་རྒྱལ་འགའ་ཞིག་སློབ་ཐུན་རྩལ་ཏེ། གྲུས་རྒྱལ་ལོ་
དང་གྲུས་རྒྱལ་མོ་རུ་འབྲེད་ཡོང་གི་ཡོད། གྲུས་རྒྱལ་འདི་དག་གིས་བལྟས་
ཁུ་བརྒྱད་དེ་སློབ་ཚུན་ཚུ་བར་བྱེད་ལས་ཐོན་གྱི་ཡོད་པ་མ་ཟེང་། བལྟས་ཁུའི་
རྩམ་འགྲུར་ཁྱད་ཚོས་ཀྱང་སྟོན་ཅོ། །ཨ་རའེ་ཞེ་ཏུ་སིའི་གཞུང་ལུགས་ལ་
གཞིགས་ན་སླུར་རྩམ་ནི་འདུས་རྩམ་ཤིག་ཡིན་ལ། དེ་ཚུའི་ནང་ཐིམ་སྟེ་ཡང་
རྒྱང་གི་གྲུས་རྒྱལ་(H⁺) བྱུང་། བུལ་ཏྲིག་ཡང་འདུས་རྩམ་ཤིག་ཡིན་ལ་དེ་
ཚུའི་ནང་ཐིམ་སྟེ་ཡང་རྒྱང་དང་འཚོ་རྒྱང་གི་གྲུས་རྒྱལ་(OH) བྱུང་།

ཁ། སླུར་གར་པོ་དང་སླུར་པོ།

སླུར་གྱི་ཤུགས་ཚད་རྒྱུང་དུ་གཏོང་དགོས་ན། རང་ལས་ཚད་གཞི་བཞུལ་བའི་ཚུའི་ནང་དུ་བལྟ་ཐིམ་བྱ་དགོས། **ཚ་
སླུར་(HCl)** ཞེ་ཡང་རྒྱུང་དང་ཚ་རྒྱུང་འདུས་རྩམ་(HCl) ཚུའི་ནང་བལྟ་ཐིམ་བྱས་ཏེ་བྱུང་། ཚོང་ལས་ཀྱི་དགོས་དམིགས་
ཚད་ཚ་སླུར་ནི་ཚུ་འབོར་ཚད་ཉུང་ཤོས་ནང་བལྟ་ཐིམ་བྱེད་གྱི་ཡོད། སླུར་ཁུ་འདི་ནི་ཚ་སླུར་གར་པོ་བྱས་ཏེ་བཙོང་གི་
ཡོད་པ་དང་། ཚུ་འབོར་ཚེན་ནང་བལྟ་ཐིམ་བྱས་ན་སླུར་ཤུགས་དེ་སླར་ཏུ་གཏོང་བྱུང་། དེར་བརྟེན། སླུར་རྩམ་དེ་ཚུའི་
ནང་ག་ལེར་དཀྲུག་བཞིན་ལྷགས་དགོས། ཁྱེད་ཀྱིས་ཚུ་འབོར་ཚད་དེས་ཅན་ཞིག་ནང་སླུར་ཁུ་ཚད་དེས་ཅན་ཞིག་ལྷགས་
པའི་ཐབས་ལམ་ལ་བརྟེན་ནས་གར་སླུར་གང་ཡང་རུང་བའི་སླུར་རྩམ་བཟོ་བྱུང་། སླུར་བཏང་ཚན་རིག་བཟླ་ག་དཔུང་ཁང་
དུ་ང་ཚོས་**སླུར་གར་པོ་(Concentrated acid)** དང་། ཡང་ན་དེའི་བལྟས་ཁུའི་སླུར་ཤུགས་དེས་ཅན་ཞིག་ཏུ་སླར་པོར་བཟོས་

སླུར་སླུར་པོ་བཟོ་བ།

སླུར་ཁུ་སླར་པོ་བཟོ་སྐབས། ཐོག་མར་ཚུའི་ནང་དུ་སླུར་ལྷགས་ཏེ་བལྟས་ཁུ་དེ་ག་ལེར་མཚམས་མ་ཚད་པར་དཀྲུགས་དགོས། སླུར་ཁུ་དང་ཁྱེད་པར་
དུ་གཏོང་ཐོན་སླུར་རྩམ་གཞིག་བྱེད་སྐབས། ང་ཚོས་སླུར་རྩམ་རྣམས་ག་ལེར་ཚུའི་ནང་ལྷག་དགོས། དེ་ལྟར་མ་བྱས་ཚེ་སླུར་སླུར་པོ་བཟོ་བའི་བརྒྱུད་
རིམ་ནང་དོད་ཤུགས་ཚེན་པོ་འདོན་མི་བྱུང་ལ། ཤེལ་ཤོར་སོགས་ལྷགས་སྟོད་ལ་གས་འཐོར་ཡང་འབྱུང་སྲིད། དེའི་ནང་གི་བལྟས་ཁུ་ཤོན་ཆས་དང་
ལུས་པོའི་ཐོག་ཏུ་འཐོར་ན་སླུར་གྱིས་བསྐྱེགས་ནས་ཤེན་པར་ཡང་འབྱུང་སྲིད། དཔེར་ན། ལུ་ཐི་སླུར་དང་ཐེ་སླུར་གར་པོས་ཤོན་ཆས་ཀྱང་རལ་བུས།
ཁྱེད་ཚོ་ཕལ་མོ་ཆེས་མཁྲོན་གསལ་ལྟར། བསང་སློང་དང་། ཁྱུས་གཞིང་། ཐབ་ཚང་གི་ཤོར་བ་ཁྱུས་བྱེད་བཅས་སུ་ཚ་སླུར་སླུར་པོ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་
ཡོད་ཅིང་། ལུ་ཐི་སླུར་ནི་(སློབ་རྩམ་སླུར་ཡང་ཟེར།) ཚད་དེས་ཅན་བཟོས་ཏེ་སླུམ་འཁོར་གྱི་སློབ་རྩམ་སུ་སློང་པ་དང་། འདིའི་སླུར་ཤུགས་ལུན་
རིང་ཤེད་སླུང་ནས་སློབ་རྩམ་པ་ན། ང་ཚོས་དེར་སློབ་སློབ་རྩམ་འདུག་ཅེས་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད། དེ་ནི་སློབ་རྩམ་ནང་དུ་ཡོད་པའི་ལུ་ཐི་སླུར་གྱི་ལུས་
ཤུགས་ཚད་དེས་ཅན་དུ་སླར་དགོས་པའི་དོན་སྟོན་གྱི་ཡོད་ལ། སློབ་རྩམ་ནང་དུ་སློབ་གསོགས་ཏེ་སླར་བྱུང་བོ། །

ཉེ་ཤིང་སྒྲིབ་བྱེད་ཅིང་། དེར་སྐྱུར་སྐྱེ་བ་ (Diluted acid) ཞེས་བརྗོད་དེ། ལྷུ་ར་བཏང་གཏོར་བོའི་སྐྱུར་རྒྱས་ཚང་མ་ཚན་རིག་བཟག་དཔུང་ཁང་དུ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་དོ། །

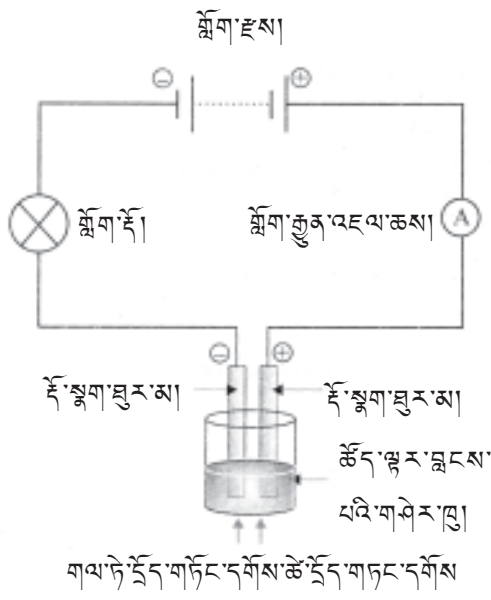
ག། ལྷུ་ར་ཁུའི་སྒོ་བ་འདེན།

སྐྱེ་བའི་སྐྱུར་རྒྱས་དང་གཏོར་བོའི་སྐྱུར་རྒྱས་གང་ཡིན་ཡང་། ལྷུ་ར་ཁུ་ཚང་མས་སྒོ་བ་འདེན་པ་ཡིན། དེ་དག་སྒོ་བ་རྒྱུན་གྱི་བརྒྱུད་ལམ་དུ་གྱུར་ཡོད། ང་ཚོས་བྱེད་སྒོ་སྤྲེལ་བའི་ཞིག་བརྒྱུད་གནས་སྤངས་དེ་བཞུགས་པར་བྱའོ། །

བྱེད་སྒོ། 2. དཔེ་རིས་ལ་ན རང་བཞུགས་པ་སྤྱད་ཡོ་བྱེད་ནམས་

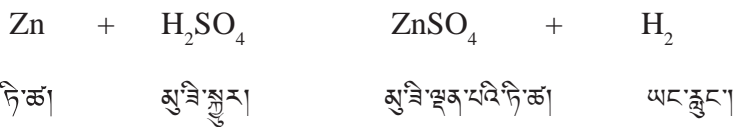
བརྒྱུགས་རྒྱས། རེ་འུ་མིག་ལ་ན རང་བཞུགས་པའི་གཤེར་ཁུ་ནམས་རེ་རེ་བཞིན་སྒྲིབ་ཆས་ནང་བྲུགས་ནས་སྒོ་བ་རྒྱས་དང་མཐུད། སྒོ་བ་རྒྱུན་འཇུག་ཆས་ཀྱི་ཁབ་སྒྲིབ་གཡོ་འགྲུལ་དང་ཤེལ་ཏོག་འབར་མིན་ལ་སྒྲིབ་བྱེད། བྱེད་ཀྱིས་གང་མཐོང་བ་རེ་འུ་མིག་ནང་ཁོད།

ང་ཚོས་མཐོང་གསལ་ལ། གཙུ་མགོའི་འཕྲུང་ཚུ་(སྐྱུར་ཁབ་ཏུ་སྒྲིབ་པའི་བཅགས་ཚུ་དང་སྤྱད་མེད་པའི་ཚུ་ནི་སྒོ་བ་མི་འདེན་པའི་རིགས་ཡིན།) ཞེ་སྒོ་བ་འདེན་གྱི་རྒྱས་པ་ཤིན་ཏུ་ཞན་ནའང་། ལྷུ་ར་ཁུ་ཚང་མས་སྒོ་བ་འདེན་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་པ་མཐོང་བྱུང།

ང། ལྷུ་ར་ཁུ་དང་ལྷུགས་དབར་རྒྱས་འགྱུར།

ལྷུགས་རིགས་ཚང་མར་སྐྱུར་རྒྱས་ཀྱིས་ཚང་རིམ་མི་འདྲ་བའི་རུལ་སྒྲིབ་གཏོར་རུས། དཀར་གཡལ་དང་ཉེ་ཆ་སྤྱི་བུའི་རྒྱས་འགྱུར་འགྱུར་སྐྱེ་བའི་ལྷུགས་རིགས་ལ་མཚོན་ན། ལྷུ་ར་རྒྱས་ནང་གནས་པའི་ཡང་རྒྱུད་རྒྱས་ནམས་རྒྱུད་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱས་པར་སྤྱིར་བོའི་ཡོད། ཉེ་ཆ་དང་ལྷུ་རྒྱུར་སྐྱེ་བའི་རྒྱས་འགྱུར་ནི་གཤམ་གྱི་རྒྱས་འགྱུར་མཉམ་བུའི་ཚུལ་གྱིས་མཚོན་ཚོག

རྒྱས་འགྱུར་འདི་ནི་ལས་སྐྱེ་བའི་ལག་ལེན་བྱེད་བྱུང།

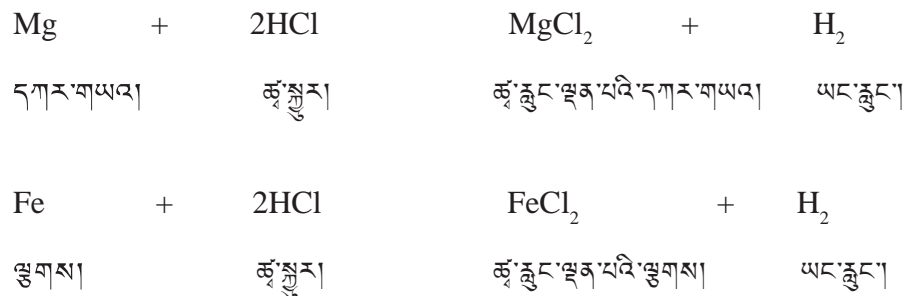

ཐེངས་སྟོན་3. ཚོད་སྟུག་ཏུ་10

རིུ་མིག་ 4.2				
སྐྱུར་ཁུ་འགའི་བརྒྱུད་ཁྱིད་ཁྱད་ཚོས།				
མངུ་ལ།	གཤེར་ཁུ།	བརྟག་དབུང།		མཐའ་རྫོས།
		སྟོག་ཏེག་གི་འོད།	ཁབ་ཀྱི་འགྲུལ་སྟོང།	
1	ཀ་ལའི་རྒྱ།		འགྲུལ་སྟོང་ཚུང་ཐེང་པ།	བརྒྱུད་ཁྱིད་ཞེན་པ།
2	ཅར་རྒྱ།			
3	མིམ་ཤུའི་ཁུ་པ།			
4	ཚུ་བུ།			
5	མེ་རུ་རྒྱ།			
6	སྟོག་སྟེན་སྟུར།			
7	ཚུ་རྒྱུ་དང་ཡང་ཚུ་རྒྱུ་ འདུལ་སྟུར་སྟོང་གི།			
8	དཀྱིག་སྟུར།			

mL ཙམ་གྱི་སྐྱུ་བྱི་སྐྱུར་སྟོང་སྟུག་སྟུག་སྟུག་
 དེའི་ནང་ཏི་ཚའི་རུལ་ཉུང་ཙམ་སྟུག་སྟུག་སྟུག་
 མ་ཐག་འདུལ་དུ་རྗེས་འགྱུར་ཐེང་
 འགོ་བརྟུག་སྟེ་རྒྱུང་གཟུག་སྟེ་མ་
 ཡོང་གི་ཡོད། དེ་ནས་ཚོད་སྟུག་གི་
 ཚུ་དེ་མེ་ཚུའི་ཉེ་སར་གདུག་སྟུག་ན།
 ཁྱིད་ཀྱིས་ཚོད་སྟུག་གི་ཁར་མེ་སྟོང་
 སངས་པ་ཞིག་འབར་བ་མཐོང་ཐུབ་པ་
 མ་ཟད། ཐོབ་ཅེས་པའི་སྐྱུ་ཞིག་ཀྱང་

འགྱུར་སྟེ། སྐྱུར་ཐོན་པའི་རྒྱུང་གཟུག་སྟེ་ཡང་རྒྱུང་ཡིན། མོང་དང་མཚུངས་པར། དཀར་གཡའ་དང་ཚུགས་གཉིས་
 ཚུགས་རིགས་ཡིན་པ། དེ་གཉིས་ཚུ་སྐྱུར་སྟོང་དང་རྗེས་འགྱུར་ཐེང་བ་ལས་ཡང་རྒྱུང་འགྱུར་ངོ་། །

བུལ་རྗེས་དང་། དཀར་གཡའ། དཀར་གཡའ་ལྟ་བུའི་ཚུགས་རིགས་ནམས་ཚུ་སྐྱུར་སྟོང་དང་རྗེས་འགྱུར་དུག་
 ཏུ་འགྱུར་ཞིང་། དེ་ལས་ཡང་རྒྱུང་འགྱུར་། ཏེ་ཡང་དང་། ཏི་ཚོ། ཚུགས་བཅས་ཞི་ཚུ་སྐྱུར་སྟོང་དང་རྗེས་འགྱུར་དུག་
 ཙམ་འགྱུར་། འོན་ཀྱང་། ཟངས་དང་། དདུལ། གཤེར་ལྟ་བུའི་ཚུགས་རིགས་ཞི་ཚུ་སྐྱུར་འདི་རིགས་དང་རྗེས་འགྱུར་ཐེང་
 གི་མེད། བུལ་རྗེས་དང་དཀར་གཡའ་གཉིས་ཚུ་སྐྱུར་དང་སྐྱུ་བྱི་སྐྱུར་སྟོང་མཉམ་རྗེས་འགྱུར་ཏེ་ཅང་དུག་ཏུ་འགྱུར་བས་ཉེན་
 ཁ་ཅན་ཞིག་ཡིན། དེར་བརྟེན། ལག་ལེན་ཐེང་སྐབས་ངེས་པར་དུ་ཡིད་གཟབ་ཐེང་དགོས།

ཀར་པོན་སྐྱུར་(H₂CO₃)ཞི་གཏེར་ཐོན་སྐྱུར་རྗེས་ཤིག་ཡིན་ནའང་ཚུགས་རིགས་དང་རྗེས་འགྱུར་མི་ཐེད། དེ་

སི་བན་ཏི་ ཨོ་སྤྱ་སི་ཏ་ ཨར་ཏི་ཞེ་འུ་སི།

སི་བན་ཏི་ ཨོ་སྤྱ་སི་ཏ་ ཨར་ཏི་ཞེ་འུ་སི་(Svante August Arrhenius)ནི། ཕྱི་ལོ་༡༨༥༧ ལོའི་ཟླ་༣ ཚེས་༡༧ ཉིན་སི་ཤེ་ཏན་དུ་འབྲུངས། ཁོང་ནི་སྤྱི་མཉམས་ཅན་གྱི་དངོས་ཁམས་རྣམས་འགྲུར་མཁས་པ་ཞིག་ཡིན། ཁོང་གི་གཞུང་ལུགས་ནང་། སྒོག་འབྲེད་འདུས་རྣམས་ཀྱི་(electrolyte)རྣམས་ཅན་ཞིག་ལྟར་དུ་བཞུ་བྱིས་བྱེད་སྐབས། སྒོག་འབྲེད་རང་བཞིན་གྱི་བཞུ་ལུ་དུ་གྲུར་ཏེ་སྒོག་རྒྱན་མེད་པའི་སྐབས་སུ་འདྲ་སྒོག་རྒྱས་ལྡན་པའི་རྩལ་དུ་ཁ་གྲུས་པ་འམ་ཞིག་ཕྱལ་བུང་སྟེ་སྒོག་རྩལ་(ion) ཞེས་པར་འགྲུར་བར་གསུངས། ཕྱི་ལོ་༡༩༠༩ ལོར་ཁོང་ལ་ལོ་རྒྱུས་རྣམས་འགྲུར་རིག་པའི་གཟེངས་རྟགས་ཐོབ།

ཁོང་ཨུཔ་ས་ལ་(Uppsala)མཐོ་སློབ་ནང་འདུལ་ལུགས་བྱས་རྗེས། ཁོང་གིས་དངོས་ཁམས་དང་། ཚིས་རིག་རྣམས་འགྲུར་བཅས་ལ་སྦྲངས་བརྩོན་གནང་། སྐབས་དེར་ཁོང་ལ་དཀའ་ངལ་མི་ཉུང་བ་ཞིག་འཕྲད་ཡོད་ཀྱང་། སྒོག་འབྲེད་ཐོག་སློབ་གཉེར་གནང་སྟེ་ཏོག་ཏུ་མཚན་གནས་ཐོབ། ཁོང་གིས་སྤྱི་མཉམས་ཞིབ་འཇུག་གི་ཕྱག་ལས་གནང་སྟེ་**ཨར་ཏི་ཞེ་འུ་སིའི་གཞུང་ལུགས་**(Arrhenius Theory) ཞེས་པའི་རང་ཉིད་ཀྱི་གཞུང་ལུགས་བཏོན། ཁོང་གིས། ལྷ་རྩེ་རྣམས་ཞི་ཚུའི་ནང་བཞུ་འབྲེད་བྱེད་སྐབས་སྒོག་རྒྱན་ལྡན་པའི་མ་རྩལ་ལམ་ཆ་རྩལ་དུ་གྲུར་ཏེ་**སྒོག་རྩལ་**(ion) བུང་བར་འགྲུལ་བརྗོད་བྱས་ཡོད། ཡང་རླུང་(H+)གི་སྒོག་རྩལ་ནི་དེ་དག་ལས་གཅིག་ཡིན། སུལ་ཚུ་(Bases)ནང་སྒོག་འབྲེད་བུང་ནས་འཚོ་རླུང་དང་ཡང་རླུང་རྣམས་(OH-)བུང་། ད་ལྟར་ཚོས་ཤེས་གསལ་ལ། ཡང་རླུང་གི་སྒོག་རྩལ་ནི་ཚུའི་བཞུས་ཁྲུའི་ནང་རང་རྒྱ་འཕེར་བའི་སྒོ་ནས་གནས་མི་ཐུབ་ནའང་། དེ་ཚུའི་ཆ་རྩལ་གཅིག་དང་མཉམ་འདུས་རྣམས་ཀྱི་འོ་ཤོ་སྟེ། ཡང་རླུང་སྤྲུམ་ལྡན་གྱི་སྒོག་རྩལ་(H₃O+)གི་ནམ་པར་གནས་ཐུབ།

འོན་ཀྱང་། དོན་དངོས་ལག་ལེན་ཁོད། ལྷ་རྩེ་དང་ཡང་རླུང་སྤྲུམ་ལྡན་གྱི་སྒོག་རྩལ་དེ་ཡང་རླུང་གི་སྒོག་རྩལ་དང་འབྲེལ་ཡོད། ཨར་ཏི་ཞེ་འུ་སི་ཡིས་ལྷ་རྩེ་རྣམས་དང་བུལ་ཏོག་གི་ནམ་པར་འགྲུར་མང་པོ་ཞིག་བཞུས་ཁྲུ་དེ་གཉིས་ཀྱིས་རིམ་པ་བཞིན་ཡང་རླུང་དང་། ཡང་རླུང་ལྡན་པའི་འཚོ་རླུང་རྣམས་ཀྱི་སྒོག་རྩལ་ཐོན་ཚད་ལ་བརྟེས་ནས་འབྲེལ་བརྗོད་བྱས་ཡོད། ཕྱི་ལོ་༡༩༡༣ ལོར། ཁོང་གིས་བཞུས་ཁྲུ་དང་འབྲེལ་བའི་**བཞུས་ཁྲུའི་གཞུང་ལུགས་**ཞེས་པའི་ཕྱག་དེབ་པར་བསྐྱུན་བྱས་ཡོད།

ཨར་ཏི་ཞེ་འུ་སི་ནི་ཚན་རིག་དང་འབྲེལ་བའི་ཤེས་བྱའི་ཁྲུའི་ཁྲུའི་ཁོངས་མང་པོ་ཞིག་ལ་ཐུགས་སྦྱང་ཚེན་པོ་ཡོད། ཁོང་གིས་ནད་ཡམས་སྡོན་འགོག་རིག་པའི་ཐད་ཕྱག་ལས་གནང་ཡོད་པ་མ་ཟད། དུག་རིགས་ཞིབ་འཇུག་གི་སྒོ་ལ་བཏོན། ཕྱིས་སུ་ཁོང་གིས་ས་ཁམས་རིག་པ་དང་སྤྱི་མཉམས་རིག་པར་ཡང་ཞིབ་འཇུག་གནང་། ཁོང་གི་ལུས་ཁུངས་ལ་མཉམ་སྦྲེལ་བྱེད་ཚེན་རིག་གི་བརྗོད་གཞི་སྤྱི་ཚོགས་ཐོག་གཏམ་བཤད་གནང་ཡོད་ལ། ཁོང་ལ་གཟེངས་རྟགས་ཐོབ་མང་པོར་ཐོབ་མྱོང་། ཁོང་གི་མདུན་ནས་སློབ་གཉེར་ལུ་མཁན་གྱི་སློབ་མ་དུས་ལྷན་དུ་འཚང་ཁ་ཤིག་ཤིག་ཡོད། ཕྱི་ལོ་༡༩༣༢ ཟླ་༡༠ ཚེས་༣ ཉིན་སི་ཏོག་དོམ་(Stockholm) ཞེས་པའི་ས་ཆར་གཤེགས།

བཞིན་སྐྱར་བཤད་ཟིན་པ་ལྟར། འ་ཉེ་དང་། ཟངས། གསེར། དངུལ་ལྷ་ལུང་ལྷགས་རིགས་ནམས་སྐྱར་སྒྲིབ་དང་སྐྱར་གང་མོ་མཉམ་དུ་རྩིས་འགྲུར་མི་འབྱུང་དོ། །

རྩིས་འགྲུར་འདི་དག་ལ་ཐུན་མོང་གི་བྱུང་ཚོས་གཅིག་ཡོད་པ་ནི། དེ་དག་ཚང་མ་ལས་ལྷགས་རིགས་ཀྱི་འདུས་རྩིས་མིག་འབྱུང་བ་དེའི་མིང་ལ་ཚུ་ཟེར། དཔེར་ན། ལུ་ཟླ་ལྷན་པའི་ཉི་ཚེ། ཚུ་རྒྱུང་ལྷན་པའི་དཀར་གཡལ། ཚུ་རྒྱུང་ལྷན་པའི་བུལ་རྩིས་བཅས་ལ། ང་ཚོས་ཚུ་ཞེས་བརྗོད། དེ་དག་ནི་སྐྱར་རྩིས་ནང་གནས་པའི་ཡང་རྒྱུང་སྤྱིར་བཏོན་ནས་དེའི་ཚབ་དུ་ལྷགས་རིགས་ལྷགས་པས་དེ་ལྟར་བྱུང་། བྲོག་མའི་སྐྱར། ཚུ་སྐྱར་ལྷ་ལུང་སྤྱི་ལྷན་སྐྱར་རྩིས་ཀྱང་བུལ་རྩིས་དང་། དཀར་གཡལ། ཚུ་རྒྱུང་ལྷ་ལུང་རྩིས་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་དང་རྩིས་འགྲུར་གྱིས་དེ་མཚུངས་ཀྱི་ལྷགས་ལྷན་ཚུ་རིགས་འབྱུང་ཞིང་། དེ་དང་ཆབས་ཅིག་ཡང་རྒྱུང་སྤྱིར་འདོན་གྱི་ཡོད་དོ། །

ཅ། སྐྱར་རྩིས་ཀྱི་རུལ་ཟད་རང་བཞིན།

བྱིད་ཀྱིས་གཏེར་ཐོན་སྐྱར་རྩིས་(ཀར་པོན་སྐྱར་མིན་པ།) ལྷགས་དང་རྩིས་འགྲུར་འབྱུང་གི་ཡོད་པ་ཤེས་ཟིན། དེ་ལས་བུལ་རྩིས་དང་། དཀར་གཡལ། ཚུ་རྒྱུང་བཅས་ཀྱི་རྩིས་འགྲུར་སྤྱིན་ཞིང་། ཉ་ཡང་དང་། ཉི་ཚེ། ལྷགས་ལྷ་ལུང་འགའ་གས་ཀྱི་རྩིས་འགྲུར་གྱི་རྣམ་པ་ཞན་པ་ཡོད། དེར་བརྟེན། སྐྱར་ནི་ལྷགས་ཀྱི་སྤོད་ཆས་ནང་ཉར་མི་རུང་། གལ་སྤོད་སྐྱར་ཉར་དགོས་ཚེ་ཤེས་དང་རྩིས་ལས་བཟོས་པའི་སྤོད་ཆས་ནང་ཉར་དགོས། བྱིད་ཚོས་གཅིག་བྲས་ན་སྐྱུལ་འཁོར་གྱི་སྤོག་རྩིས་མཐོང་མོང་ཡོད་སྤིང་། དེའི་ནང་གི་ལུ་ཟླ་སྐྱར་ནི་ཤེས་དང་རྩིས་ལས་བཟོས་པའི་སྤོད་དུ་ཉར་ཡོད་ལ། ལུ་ཟླ་སྐྱར་ལྷ་ལུང་འགོག་རྣམ་པའི་སྤོད་དུ་ལྷགས་ཚེ་སྤོད་དེ་རུལ་སྤྱིན་གཏོང་མི་ཐུབ་པོ། །

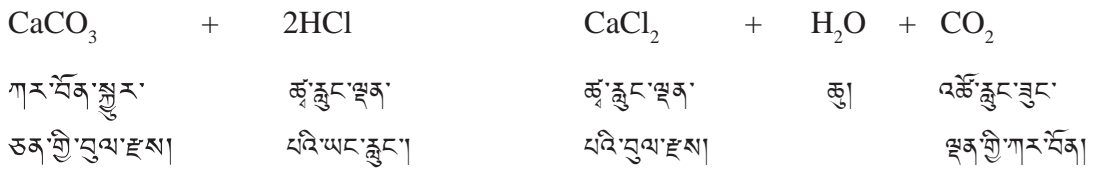
གཏེར་ཐོན་སྐྱར་རྩིས་མང་ཤོས་ཀྱིས་དོ་ཁང་དང་ལྷགས་རིགས་ལ་རུལ་སྤྱིན་གཏོང་གི་ཡོད་པ་དེར་**རུལ་ཟད** (Corrosion) ཅེས་བརྗོད། དུས་ལྷང་གི་ཁོར་ཡུག་བྱིད་དུ་ལྷགས་དང་བསྐྱེད་ལྷགས་རིགས་འཚོ་རྒྱུང་དང་། རྒྱ། སྐྱར་རྩིས་བཅས་ཀྱིས་གནོད་སྤོན་བཏང་བའི་དུས་སྐབས་དེའི་བྱུང་རིམ་དེ་ནི་**རུལ་ཟད** ཅེས་པ་དེ་ཡིན།

སྐྱར་རྩིས་གར་པོས་རས་དང་ཤིང་ལའང་རུལ་སྤྱིན་གཏོང་བ་དང་། གལ་ཏེ་ལུ་ཟླ་སྐྱར་གར་པོ་གྱོན་ཆས་དང་ཤིང་གི་རོས་སུ་བརྟེན་སྤོན་ཐོར་ཚེ་དེས་གྱོན་གོས་རལ་བ་དང་ཤིང་གི་རོས་སུ་ནག་ཐིག་ཆགས་པ་ཡིན། དེར་བརྟེན། ཚན་རིག་བརྟག་དཔྱད་ཁང་གི་ཅིག་ཅེ་ཐོག་དུ་སྐྱར་རྩིས་འགོག་རྣམ་པའི་ཚོན་ཅི་བྱུགས་ཡོད། གཏེར་ཐོན་སྐྱར་རྩིས་(ཀར་པོན་སྐྱར་མིན་པ།) ཀྱིས་ཀྱང་པགས་པ་འཚོགས་ཀྱི་ཡོད་པས་དེས་པར་དུ་གཟབ་ནན་གྱིས་ལག་ལེན་བྱེད་དགོས། རྩིས་ནས་བཤད་པ་ལྟར་སྐྱར་གར་པོ་ཞིག་སྒྲིབ་པོ་བཟོ་བར་དེས་པར་དུ་གང་གཟབ་གནང་དགོས་སོ། །

ཆ། ལྷགས་ཀར་པོན་འདུས་རྣམས་ཉེང་གི་སྐྱུར་རྣམས་ཀྱི་བྱེད་ལས།

ཀར་པོན་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་ནི་འདུས་རྣམས་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དེ་ནི་ཀར་པོན་སྐྱུར་(H₂CO₃) ལས་བྱུང་བའི་ཚུ་རེད། རོ་བལ་གྱི་རོ་བ་དང་། ས་སྐྱུག་རོ་ཀ་མ་རུ་བ་ལྟ་བུའི་ལྷགས་ཀར་པོན་རྣམས་ཉེང་བྱུང་ཁམས་ལས་བྱུང་བ་དང་། དེ་དག་ཀར་པོན་ལྷན་པའི་བྲལ་རྣམས་མི་འདྲ་བ་ཁག་ཏུ་གྲུབ་ཡོད། ཀར་པོན་ལྷན་པའི་རྣམས་ཚང་མ་སྐྱུར་དང་རྣམས་འགྱུར་བྱུང་ན་ཚུ་དང་། ཀར་པོན་འཚོ་རླུང་ཉིས་ལྷན། ལྷ་བཅས་འགྱུར་ངོ། །དཔེར་ན།

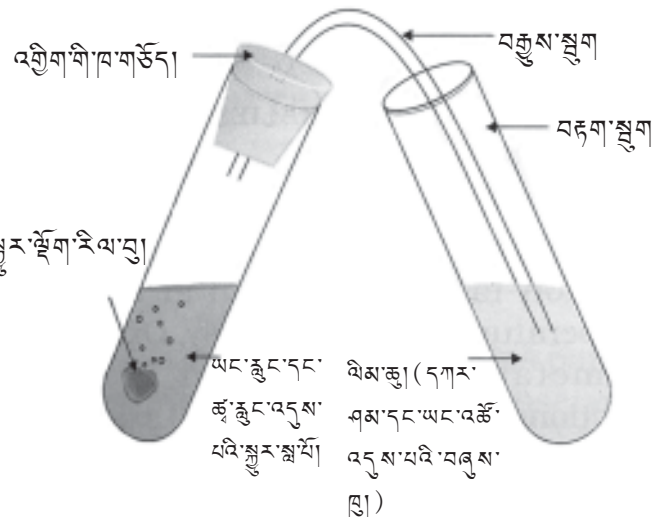

སྐྱུར་དང་ཀར་པོན་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་མཉམ་རྣམས་འགྱུར་ནི་CO₂- རིགས་ཀྱི་མེ་གསོད་ཡོ་ཆས་པའོ་བར་བེད་སྤྱོད་བྱེད་པ་ཡིན། མེ་གསོད་ཡོ་ཆས་ནང་ཀར་པོན་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་ལ་ལྷུས་པ་ཐོན་ནས་ཚུ་དང་། ལྷ། ཀར་པོན་འཚོ་རླུང་ཉིས་ལྷན་བཅས་འགྱུར་གྱི་ཡོད་ལ། མེ་གསོད་ཡོ་ཆས་ནང་བསྐྱུན་པའི་ཀར་པོན་འཚོ་རླུང་ཉིས་ལྷན་ལ་བཞེན་ནས་མེ་གསོད་ཀྱི་ཡོད། འོན་ཀྱང་མེ་གསོད་ཡོ་ཆས་འདི་རིགས་ཀྱི་བེད་སྤྱོད་ལ་ཚད་བཀག་ཡོད་པ་ཞིག་ཡིན།

བྱེད་སྒོ་4.

ཚོད་སྐྱུག་ཅིག་དང་། དེའི་ཁར་རན་པའི་འགྲིག་གི་ཁ་གཅོད་ཐོག་བྲལ་གྱི་ཡོད་པ་ཞིག་བྲངས་ཏེ། ཚོད་

སྐྱུག་ནང་རོ་བལ་གྱི་རོ་བལ་རོ་ཀ་མ་རུ་(དེ་གཉིས་ཀར་པོན་ལྷན་པའི་བྲལ་རྣམས་ཡིན།) རོ་བལ་པའི་ཞིག་སྐྱུགས་པ་དང་། ལྷར་ཡང་དེའི་ནང་ཚུ་སྐྱུར་སྐྱེ་པོ་10 mL ཅམ་ཁ་སྐྱོན་བྲལ་རྣམས། འགྲིག་གི་ཁ་གཅོད་ཀྱིས་ཁ་བཅད་དེ། བྲལ་ག་དེར་ཟུར་ཚད་90° ཐོག་མར་བཀྲག་ཡོད་པའི་སྐྱུར་རྫོང་རིལ་བུ། གྲུ་ཞིག་བརྐྱས། (དཔེ་རིས་༤་ན) དེ་ནས་ཚོད་སྐྱུག་གཞན་ཞིག་གི་ནང་དུ་ཡིམ་ཚུ་གཅོད་མ་བྱེད་ཅམ་སྐྱུགས་ཏེ་སྐྱུག་གི་ལྷ་གཞན་དེའི་ནང་དུ་བརྐྱག་ནས་སྐྱོས་དང་། ཀར་པོན་འཚོ་རླུང་ཉིས་ལྷན་སྐྱུ་བའི་ནམ་

དཔེ་རིས་༤་ན ལེམ་ཚུ་བརྐྱན་ནས་ཀར་པོན་འཚོ་རླུང་ཉིས་ལྷན་འཕྲི་ཚུ་ལ།

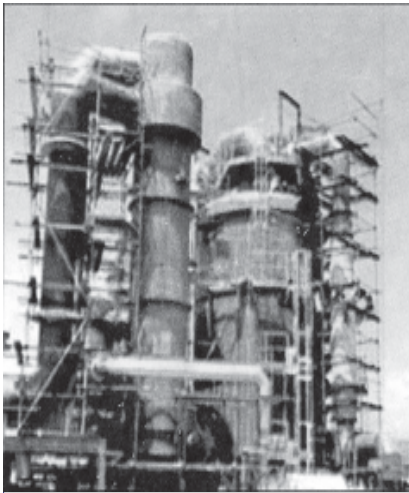
པར་འགྲུར་གྱིས་ཡོད་ལ། རྒྱང་ག་ཟུགས་འདི་རྒྱ་གུ་བརྒྱད་དེ་ལེམ་ཚུའི་ནང་དུ་སྲིན་པ་དང་། ལེམ་ཚུའི་རྒྱུག་སྲིན་གྱི་ནམ་པར་འགྲུར་གྱི་ཡོད། འདི་ནི་ཀར་པོན་འཚོ་རྒྱུར་ཉེས་ཚུན་འདོན་ཐབས་ཀྱི་ཚོད་ལྟ་ཞིག་ཡིན་ནོ། །

ང་ཚོས་རང་ཉིད་ཀྱི་ཉིན་རེའི་འཚོ་བའི་སྲོད་ལོ་རྒྱུར་དང་བས་མི་འདུ་བའི་དཀའ་ངལ་སེལ་ཆེད་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བྲལ་རྣམས་ལས་གྲུབ་པའི་**སྐྱར་ཕྱོག་སྐྱན་**(Antacid)ལོད་སྲོད་གཏོང་གི་ཡོད། སྐྱན་དེ་མིད་པ་ན་ཕོ་བའི་ནང་ཡོད་པའི་ཚུ་རྒྱུར་དང་རྣམས་འགྲུར་བྱུང་སྟེ། སྐྱར་གྱི་རྒྱས་པ་ཐབ་སེལ་བྱེད་གྱི་ཡོད། དེས་སྐྱར་དང་། བས་མི་འདུ་བ། མཚོམས་རེར་མགོ་ན་བ་སོགས་ལའང་ཕན་ནོ། །

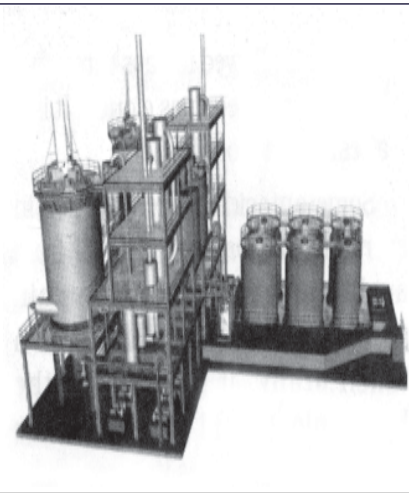
4.4 བཟོ་གྲུའི་གཏོར་ཕོན་སྐྱར་རྣམས་ཀྱི་བེད་སྤྱོད།

Use of Mineral Acids in Industry

སྤྱི་ཚེའི་སྐྱར་དང་། ཟེ་ཚེའི་སྐྱར། ཚེའི་སྐྱར་བཅས་ནི་རྩྭ་གས་རིགས་བཅུ་རྒྱུང་སྐབས་བཀོལ་སྤྱོད་བྱེད་པ་དང་། གཞན་ཡང་རྣམས་ཡུང་དང་། བཟོ་གྲུའི་རྣམས་རིགས་སྲོུར་སྡེ་བ་མང་པོ་ཞིག་དུ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་གྱི་ཡོད། ཚུ་རྒྱུར་སྐྱ་པའི་བཅུས་ཁུ་མི་རྩུ་བསྐྱོལ་རྒྱངས་ཐབ་ཀྱི་རྩྭ་གས་གསོག་འདོན་པར་བེད་སྤྱོད་བྱེད། ཡིན་ནའང་སྐྱར་རྣམས་ཀྱིས་རྒྱངས་ཐབ་རུལ་བེད་དུ་མི་འགོ་བར་ཉེན་སྲུང་དང་སྲོུར་འགོག་བྱེད་དགོས། བརྒྱད་རིམ་འདི་ལ་**སྒྲིགས་འདོན་**(De-scaling) ཟེར། དེར་བརྟེན་སྤྱི་ཚེའི་སྐྱར་དང་། ཟེ་སྐྱར། ཚུ་རྒྱུར་ལ་སོགས་པའི་སྐྱར་རྣམས་ཀྱི་འཕོར་ཚད་མང་པོ་ཞིག་ཚོང་ལས་བཟོ་གྲུ་ཁག་གི་བེད་སྤྱོད་སྲུང་མཁོ་འདོན་བྱེད་གྱི་ཡོད། (དཔེ་རིས་༤་༤ ནས་༤་༦)

དཔེ་རིས་༤་༤
སྤྱི་ཚེའི་སྐྱར་གྱི་བཟོ་གྲུ

དཔེ་རིས་༤་༥
ཚུ་རྒྱུར་བཟོ་གྲུའི་དཔེ་མཚོན།

དཔེ་རིས་༤་༦
ཚོང་ལས་ཆེད་ཟེ་སྐྱར་བཟོ་སྐྱུག།

དཀར་གཡལ།

འཚོ་རླང།

འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་དཀར་གཡལ།

དཀར་གཡལ་འབར་བ་ལས་བྱུང་བའི་ཐལ་དཀར་ཉུང་ཙམ་སྒངས་ཏེ་ཚོད་སྒྲིག་ནང་དུ་སྒྲིགས། དེའི་ནང་ཚུ་10 mL ཙམ་སྒྲིགས་ཏེ་མེ་བཏང་ན། ཐལ་དཀར་པོ་དེ་ཚུ་དོད་འཇམ་ནང་དུ་བལྟ་འབྲེད་བྱེད་པ་ཡིན། དེ་ནས་ལག་པའི་གོང་མངུ་བ་དང་མཐེ་བོང་དབར་དུ་ཚུ་ཐིགས་པ་ཞིག་སྒངས་ཏེ་ཕུར་མཉེད་བྲིས་ན། བྱིས་ཀྱིས་ཡི་ཙི་ལ་ཕུར་ཕུར་བཏང་བ་ལྟར་ཚོར་གྱི་འདུག་གས།

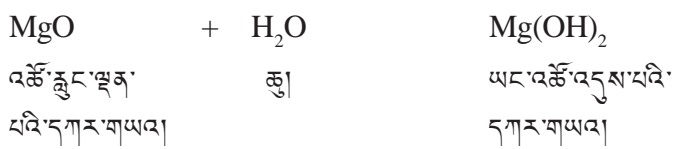
ད་བྱིས་ཀྱིས་དོ་དུག་བྱུགས་པའི་དོ་དུག་ཚོད་ཤོག་(Litmus paper) དམར་པོ་དུམ་བུ་ཞིག་བལྟས་ཁུ་དེའི་ནང་དུ་སྒྲངས་ན། བྱིས་ཀྱིས་ཙི་ཞིག་མཐོང་ངམ་ཞེ་ན། དོ་དུག་ཤོག་བུ་དེའི་ཁ་དོག་སྒྲིན་པོར་འགྱུར་བ་ཡིན། དཀར་གཡལ་ལྟར་བུལ་རྗེས་ཀྱང་མཁའ་རླང་ཁྲོད་དུ་འབར་ན་ཐལ་རྩལ་དཀར་པོ་ཞིག་ཆགས་གྱི་ཡིད། དེ་ནི་འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་བུལ་རྗེས་ཏེ། Na_2O ཡིན་ནོ། །

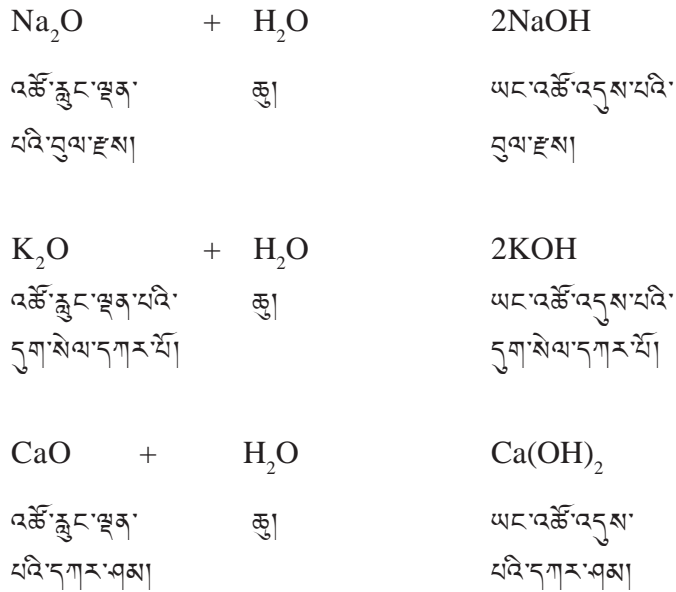

འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་བུལ་རྗེས་ནི་ཚུ་གང་མའི་ནང་བལྟ་འབྲེད་བྱེད་གྱི་ཡིད་ལ། ཡི་ཙི་ལ་ཕུར་མཉེད་བྲིས་པ་ལྟར་ཚོར་བ་མ་ཟད། དོ་དུག་ཤོག་བུ་དམར་པོ་དེའི་ནང་སྒངས་ན་ཁ་དོག་སྒྲིན་པོར་འགྱུར་ཏེ། དོ་དུག་ཤོག་བུའི་ཁ་དོག་དམར་པོ་སྒྲིན་པོར་འགྱུར་བ་ནི་**བུལ་ཏོག་གི་རྗེས་ཀྱི་བྱུང་གཤིས་ཤིག་ཡིན།**

བྱིས་ཀྱིས་མཁྱེན་གསལ་ལྟར། འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་དཀར་གཡལ་དང་འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་བུལ་རྗེས་ཚུ་གང་མའི་ནང་བལྟ་འབྲེད་བྱེད་བྱུབ། འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ་དང་། དཀར་གཡལ་ལ་སོགས་པའི་འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་ཚུགས་རིགས་གཞན་རྣམས་ཀྱང་ཚུའི་ནང་བལྟ་འབྲེད་བྱེད་གྱི་ཡིད། དེ་དག་ཚུའི་ནང་བལྟ་འབྲེད་བྱུང་བའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁྲོད་འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་ཚུགས་རིགས་འདི་དག་**ཡང་འཚོ་འདུས་རྗེས་(Hydroxide)** སུ་འགྱུར་གྱི་ཡིད།

གཤམ་དུ་འཚོ་རླང་ལྗན་པའི་ཚུགས་རིགས་འགའ་ཞིག་ཚུ་དང་རྗེས་འགྱུར་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ནས་ཡང་འཚོ་འདུས་རྗེས་ཆགས་ཚུ་ལ་གྱི་དོ་མཉམ་རྗེས་འགྱུར་མཉམ་ཚུ་ལ་འགོད་པར་བྱའོ། །

ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷགས་རིགས་ཇེས་ལྷན་དུ་བཞུ་བྱེད་བྲལ་པ་ལ་**བྲལ་ཏོག་** (Alkalies) ཟེའ། དེར་བརྟེན། **བཞུ་འབྱེད་བྲལ་པའི་ཡང་འཚོ་འདུས་ཇེས་ཚང་མ་བྲལ་ཏོག་ཡིན།**

འཚོ་རླང་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་ཡོངས་དང་། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བྲལ་ཇེས། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་གསལ་མཐའ་ཚུལ་ལྟར་བཞུ་འབྱེད་ཀྱི་རྣམས་ཚད་ལ་ལྷོས་མེད་ཀྱི་སྒོ་ནས།

དེ་ཚོར་སྤྱི་མཐུན་དུ་**ཚུ་རྒྱ་** (Base) ཞེས་པའི་མིང་གིས་འབོད།

དེར་བརྟེན། **བྲལ་ཏོག་ཡོད་ཚད་ཚུ་རྒྱ་ཡིན་ནའང་། ཚུ་རྒྱ་ཡོད་ཚད་བྲལ་ཏོག་མིན།** འདི་ནི་དཔེ་རིས་ ༤་ཡ ནང་ཉ་ཅང་སྐབས་བདེ་བའི་རི་མོའི་ཐོག་ནས་མཚོན་ཡོད།

དཔེ་རིས་ ༤་ཡ

བྲལ་ཏོག་དང་ཚུ་རྒྱའི་དབར་གྱི་འབྲེལ་བ།

ཁྱེད་ཀྱིས་སྤར་ནས་སྦྱངས་བེན་པ་ལྟར། སྐྱུར་ལ་ཤུགས་ཆེ་ཚུང་གི་ཁྱད་པར་ཡོད་པ་ལྟར་ཚུ་རྒྱ་དང་བྲལ་ཏོག་ལའང་ཤུགས་ཆེ་ཚུང་གི་དབྱེ་བ་ཡོད། རེབ་མིག་ ༤་ཉ ནང་རྒྱན་ལྷན་གྱི་བཞུས་ཁྱད་དང་དངོས་ཇེས་འགོའི་སྐྱུར་དང་བྲལ་

ཏོག་གི་རང་བཞིན་འགའ་ཞིག་བཤོད་ཡོད།

དེར་བརྟེན། ལྷུ་ར་དང་ལྷུ་ལ་ཏོག་མ་འདྲེས་པའི་
ལྷན་མེད་ཚུ་གཙང་(ལྷན་ཁབ་གྲུ་སྐྱིག་ཚེད་པེད་སྤྱོད་བྱེད་
པ་)ནི་ཤུགས་ཚད་འབྲིང་ངམ་པར་གནས་ཡིན་ལ། ལྷ་སྐྱུ་ར་
ནི་ལྷུ་ར་ཤུགས་ཚེ་གས་དང་། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་
ར་ལྷ་སྐྱུ་ར་ཤུགས་ཚེ་གས་ཀྱི་ལྷུ་ཏོག་ཡིན།

ཁྱེད་ཀྱིས་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་གས་རིགས་
ཚགས་ཚུ་ལ་སྐོར་སྐྱོང་ས་མྱོང་ཡོད། འཚོ་སྐྱོང་ལྷན་པའི་
ལྷུ་གས་རིགས་རྣམས་དང་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་གས་
རིགས་རྣམས་མང་ཚེ་བ་ཚུའི་ནང་བཞུ་མི་བྱུ་བ་པ་མ་ཟད། ལྷ་སྐྱུ་
ཁྱེད་ཚོས་ཡོངས་རྫོགས་བོམ་གྱི་ཡོད། ལྷུ་ཏོག་ཡོད་ཚད་
ལྷ་སྐྱུ་ཡིན་སྟབས། ང་ཚོས་ལྷུ་ཏོག་གི་མིང་དུ་ལྷ་སྐྱུ་
ཞེས་གྲང་སྤྱོད་དོ། །

རྒྱུ་ལྷན་གྲུ་གྲུ་ 4.3

ལྷུ་ར་དང་ལྷུ་ལ་ཏོག་གི་རང་བཞིན་ལྷན་པའི་ལྷུ་ར་ལྷན་གྱི་བཞུས་ཁུངས་
དངོས་རྣམས་འགའ།

ལྷུ་ར་ཤུགས་ཚེ་བ།   ལྷ་སྐྱུ་ར།
    མོ་སྐྱུ་ར། (མོ་པའི་ཟས་འདུ་སྐྱུ་ར་ལྟ།)
    མིམ་ལུའི་ཁུ་བ།
    ལྷུ་ལྷུ་སྐྱུ་ར།
    ལྷུ་ར་ཚར། (ཚར་ཚུའི་ནང་འཚོ་སྐྱོང་ལྷན་པའི་ལྷ་སྐྱུ་
    འཚོ་སྐྱོང་ལྷན་པའི་མེ་ཚུང་བཞུས་འདྲེས་བྱུང་བ།)

ལྷུ་ར་ཤུགས་ཚུང་བ།   འོ་མ།

པར་གནས།   ལྷ་སྐྱུ་ལྷན་པེད།

ལྷུ་ཏོག་ཤུགས་ཚུང་བ།   མོ་པའི་བཞུས་ཁུངས། (ལྷུ་ར་ལྷན་དང་མོ་པའི་ལྷུ་མ་མཉམ་
    བསྐྱེད་པར་བེད་སྤྱོད་བྱེད།)
    མོ་སྐྱུ་ར། (ཁའི་ནང་གི་མངར་ཟས་རིགས་ཟས་པའི་ལྷུ་ར་དུ་
    ཚགས་པ་དེ་དག་མེད་པར་བཟོ་བྱེད་དུ་སྤྱོད་པ།)
    ལྷུ་ར་འགོག། (ལྷུ་ར་དང་ཟས་མི་འདུ་བར་ཕན།)
    མིམ་ལྟ།
    ཁྱིམ་སྤྱོད་ཨེ་མོ་ནི་ཡམ་བཞུས་ཁུངས། (རག་དང་ལྷུ་གས་
    ཀྱི་ཅ་ལག་སྐྱིས་བྱེད་དུ་སྤྱོད།)

ལྷུ་ཏོག་ཤུགས་ཚེ།   ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་ར་རྣམས། (ཡི་ཅི་བཟོ་བར་སྤྱོད།)

4.6 ལྷ་སྐྱུ་ཤུགས་ཚེ་ཚུང་གཉིས།

Strong and Weak Bases

ལྷ་སྐྱུ་ལའང་ཤུགས་ཚེ་ཚུང་གི་དབྱེ་བ་ཡོད། འཚོ་སྐྱོང་འདུས་རྣམས་དང་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་གས་
རིགས་ལྷ་སྐྱུ་ཤུགས་ཚེ་བའི་གས་ཡིན། དཔེར་ན། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ལྷུ་ར་རྣམས་དང་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དུག་སེལ་
དཀར་པོ་(KOH)གཉིས་ལྷ་སྐྱུ་ཤུགས་ཚེ་གས་ཡིན། ཕྱོགས་གཞན་ཞིག་ནས་བཤད་ན། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ཟངས་
རྣམས་(Cu(OH)₂)དང་། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ཏི་ཚོ།(Zn(OH)₂ ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ཨེ་མ་སྐྱུ་ར།(NH₄OH) བཅས་
ནི་ཨེ་མ་མོ་ནི་ཡམ་(NH₃) ལྷུའི་ནང་བཞུ་འབྱེད་ལས་བྱུང་བས། དེ་དག་ནི་ལྷ་སྐྱུ་ཤུགས་ཚུང་བའི་གས་ཡིན།

4.7 སྐར་བྱག་ས་བར་གནས། Neutralisation

མུ་མུ་ཚང་མ་སྐར་དང་རྩ་ས་འགྲུར་གཅིག་མཚུངས་སུ་བྱེད་པ་ཡིན། སྐར་དང་བུལ་ཉོག་གི་རྩ་ས་འགྲུར་ཡོད་ཚེ་
ཁྲིད། སྐར་གྱི་གཤིས་རྩལ་མོར་འགོ་བ་སྟེ། སྐར་གྱི་རང་བཞིན་ཉམས་པར་འགྲུར་རོ། །རྩ་ས་འགྲུར་འདིའི་ནང་མུ་
དང་མུ་ཁོ་ན་འགྲུར་ལ། རྩ་ས་འགྲུར་འདི་ལྷ་བུ་ལ་**སྐར་བྱག་ས་བར་གནས་གྱི་རྩ་ས་འགྲུར་**ཞེས་ཟེར། སྐར་བྱག་ས་
བར་གནས་གྱི་རྩ་ས་འགྲུར་ནི་གསལ་དུ་མཚོན་ཡོད།

ཐེང་སྒྲི 6.

ཚོད་སྐྱུག་བཞི་ཁྲིའུ་ཡོང་སྟེ། དེ་དག་འདིའི་ནང་མེ་མེ་པ་བཞིན་མུ་སྐར་དང་། མུ་སྐར་སྒྲི་ཤོ།
ཟེ་སྐར་སྒྲི་ཤོ། ལྷ་མེད་སྐར་སྒྲི་ཤོ་བཙས་10 mL ཙམ་མེ་སྐྱུགས། ཚོད་སྐྱུག་མེ་མེ་རྒྱུ་ཚོད་ལྷའི་བལྟས་ཁུ་བྱིགས་
པ་གཉིས་མེ་བཏིགས་ནས་རྩོས་དང་། ཚོད་སྐྱུག་ནང་གི་ཁ་དོག་དམར་པོ་ཡིན།

དེ་ནས་བྱིས་པ་བཏིག་བྱེད་ལ་བཞེན་ནས་ཚོད་སྐྱུག་མེ་མེ་ནང་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩ་ས་སྒྲི་ཤོ་ག་ལེར་
སྐྱུགས། མེལ་བུར་གཙང་མ་ཞིག་གིས་ཚོད་སྐྱུག་སོ་སོའི་ནང་གི་བལྟས་ཁུ་དཀྲིགས་པ་ལམ། ཡང་ན། གཟབ་ནན་གྱིས་
ཚོད་སྐྱུག་ནམས་ག་ལེར་གཡོ་འགྲུལ་ཐོངས། དེ་རྩོར་བར་མཚམས་མེད་པར་དཀྲིག་ཞོར་དུ་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་
རྩ་ས་སུ་མཐུན་ནས་བྱིགས་པ་གཏིགས་ཚོ། ཚོད་སྐྱུག་སོ་སོའི་ནང་གི་བལྟས་ཁུ་དེ་སྡོན་པོར་འགྲུར་བའི་སྐབས་ཤིག་སྟེ་བས་
ཡོང་། དེ་ནས་བུལ་ཉོག་གཏིགས་མུ་མཚམས་ཞེས་བྱེད་གིས་མཐོང་གསལ་ལྟར། ཚོད་སྐྱུག་སོ་སོར་བུལ་ཉོག་སྐྱུགས་
ནས་ཐོབ་པའི་གནས་ཚད་ལ་ཁུ་དཀྲིག་པར་ཚེན་པོ་ཡོད།

བྱེད་གིས་གང་མཐོང་བུར་བ་དེའི་སྐུ་མཚན་འགྲེལ་བརྗོད་བྱ་བུ་བས། ཚོད་སྐྱུག་ནང་གི་བལྟས་ཁུ་དེའི་ཁ་དོག་
ལ་འགྲུར་བ་བཅའ་པའི་སྐུ་མཚན་གང་ཡིན་ནམ། སྐར་རིགས་མི་འདྲ་བའི་ཚོད་སྐྱུག་ནང་བུལ་ཉོག་བསྟུན་ན། ཚོད་སྐྱུག་
མེ་མེ་བཞིན་མི་འདྲ་བར་འགྲུར་བའི་སྐུ་མཚོན་ཅི་ཡིན་ནམ།

ཚོད་སྐྱུག་མེ་མེ་ནང་སྐར་བྱག་ས་བར་གནས་གྱི་རྩ་ས་འགྲུར་བྱུང་ཡོད། སྐར་རྩ་ས་ (ཚོད་ཤོག་མདོག་དམར་
པོར་སྐར་བྱེད་)ནི་བུལ་ཉོག་དང་བར་གནས་རྩ་ས་འགྲུར་བྱུང་བས། སྐར་རྩ་ས་ཡོངས་རྫོགས་བར་གནས་གྱུར་ཏེ་བུལ་
ཉོག་ཚད་ལས་བཅུལ་བ་ན། བལྟས་ཁུ་དེ་ཁ་དོག་སྡོན་པོར་འགྲུར་འགོ་བ་ཡིན།

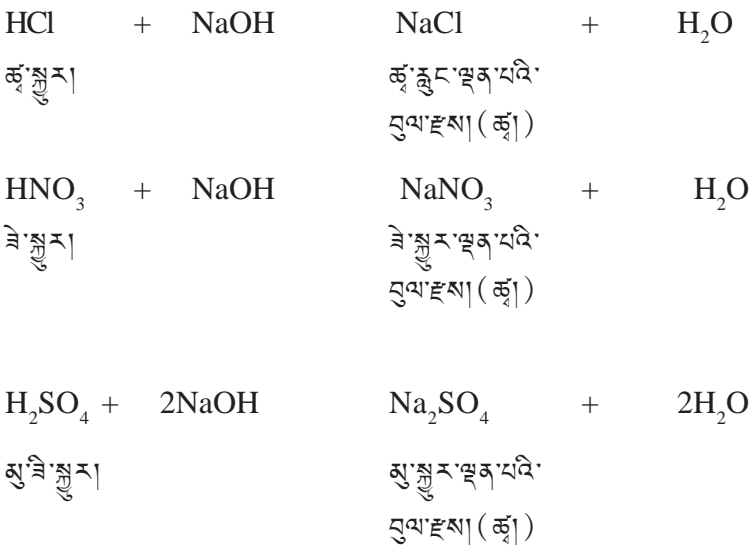

སྐར་ཡང་བུལ་ཏོག་གི་བལྟས་ཁུ་སླ་པོ་མི་འདྲ་བ་འགའ་ཞིག་ལ་བསྐྱར་སློབ་ཀྱིས་ཚོད་ལྟ་བྱོས། དཔེར་ན། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ་དང་། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩམ། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་ཨེ་མ་མེ་ཞེ་ཡམ་བཅས་ཚོད་སྐྱལ་སོ་སོའི་ནང་དུ་སྐྱལ་ས་ཏེ། དེ་དག་གི་ནང་ཚུ་སྐྱར་སླ་པོའི་བལྟས་ཁུ་གོང་བཞིན་ཐིགས་པ་བཏོགས་ནས་དཀྱལ་ས་པ་ན། ཚོད་ཤོག་གི་ཁ་དོག་སློན་པོ་དེ་དམར་པོར་འགྱུར་རྩོག་འབྱུང་བ་ཡིན།

ཕྱེད་སློའི་དག་ཁྲིད། སྐྱར་རྩམ་དང་བུལ་ཏོག་ཕན་ཚུན་རྩམ་འགྱུར་བྱུང་བ་དང་ཆབས་ཅིག་ཕན་ཚུན་གྱི་ཁྱད་ཚོས་ནམས་བར་གནས་རྩམ་འགྱུར་འབྱུང་ཚུལ་བཞུག་ཡོད། **བར་གནས་རྩམ་འགྱུར་གྱི་ཐོན་རྩམ་ཁྲིད་ཚུ་དང་**

ཚུ་འབྱུང་བ་ཡིན།

ཕྱེད་སློའི་འདིའི་ནང་བྱུང་བའི་རྩམ་འགྱུར་ནི་ག་གས་གྱི་རྩམ་འགྱུར་མཉམ་ཚུལ་གྱིས་མཚོན་ཡོད།

4.8 སྐྱར་རྩམ་དང་བུལ་ཏོག་ལ་མཚོན་ཕྱེད་རྩམ་སྤྱད་པ།

Indicator For Testing Acids And Bases

ང་ཚོས་སྐར་ནས་སྐྱངས་ཟིན་པ་ལྟར། རྩི་དྲིག་(Litmus)བལྟས་ཁུ་དེ་སྐྱར་རྩམ་ནང་སྐྱལ་ས་ན་མདོག་དམར་པོ་འགྱུར་ཞིང་། བུལ་ཏོག་ནང་སྐྱལ་ས་ན་སློན་པོར་འགྱུར་གྱི་ཡོད། དེར་བརྟེན། རྩི་དྲིག་ནི་སྐྱར་དང་བུལ་ཏོག་གང་ཡིན་གྱི་མཚོན་ཕྱེད་རྩམ་ཤིག་ཡིན། སྐྱར་དང་འཕྲད་ན་ཁ་དོག་དམར་པོར་འགྱུར་ཞིང་། བུལ་ཏོག་དང་འཕྲད་ན་སློན་པོར་འགྱུར་བའི་རྩི་དྲིག་(Litmus)ལྟ་བུའི་རྩམ་ལ་**སྐྱར་བུལ་འབྱེད་རྩམ་**(Indicator) ཟེར། **མྱི་ཐལ་**(Methyl) ཡང་མཚོན་

ཤེད་རྩིས་ཤིག་ཡིན་ཏེ། དེ་རྒྱུར་ཁུའི་ནང་སྐྱུག་ས་ན་ཁ་དོག་དམར་སེར་དུ་འགྱུར་ཞིང་། འགྱུར་བ་ཡིན། དེར་མ་ཟད་**ཕོན་ལ་ཐུ་ཡིན་**(Phenolphthalein)ཡང་རྒྱུར་དང་བུལ་ཏོག་གི་མཚོན་ཤེད་རྩིས་ཤིག་ཡིན་ཏེ། རྒྱུར་ཁུའི་ནང་སྐྱུག་ས་ན་ཁ་དོག་གང་ཡང་མེད་ལ། བུལ་ཏོག་གི་བཟུམ་ཁུའི་ནང་སྐྱུག་ས་ན་ཁ་དོག་ཟངས་རྒྱུར་འགྱུར་གྱི་ཡོད། དེ་དག་ལ་སོགས་པའི་དཔུང་ཆས་མང་དུ་ཡོད་ཅིང་། དེ་དག་བུལ་ཏོག་དང་རྒྱུར་ལྷན་སྦྲེལ་སྐབས་དེའི་ལྷན་སྦྲེལ་ཆད་འཇལ་བར་སྦྱོང་གི་ཡོད།

4.9 བུལ་ཏོག་གི་བེད་སྤྱོད། Uses of Alkalies

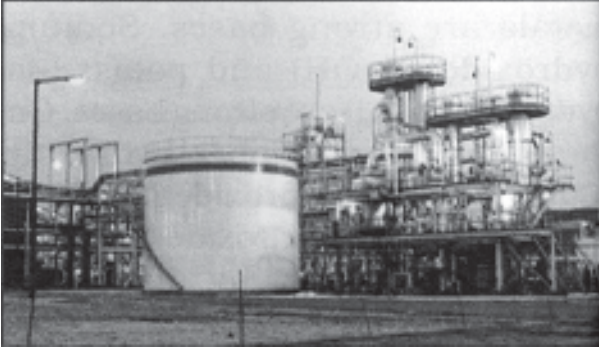
ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩིས་དང་། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་གམ་གཉིས་ནི་བཟོ་གྲའི་ནང་རྒྱ་ཆེར་བེད་སྤྱོད་ཤེད་པའི་བུལ་ཏོག་གི་རིགས་ཡིན་ལ། ཚོང་ལས་ཐོག་སྤྱོད་པའི་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩིས་ནི་ལྗང་ལྗང་སྤྱད་གསོག་བྱས་པ་ལས་བྱུང་། (དཔེ་རིས་༤་༤)

ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩིས་ནི་**རས་ཡོན་**(རས་ཆ་དང་ཡོ་ཆས་བཟོ་བྱེད་གི་མིས་བཟོས་དར་རྒྱུད་Rayon) དང་། ཡི་

རྒྱུར་དང་བུལ་ཏོག་འབར་འཚོར།

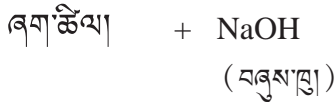
ང་ཚོས་ཤེས་གསལ་བཞིན། རྒྱུར་ནི་རུལ་ཟད་གི་རུས་པ་ལྡན་པ་ཞིག་ཡིན་ནའང་། བུལ་ཏོག་སྤོའི་རིགས་ལ་དེ་མཚུངས་ཀྱི་རུས་པ་ཆེན་པོ་མེད། བུལ་ཏོག་ལྷན་སྦྲེལ་ཆེ་བའི་སྤྱད་སྤྱོད་རིགས་ལ་རུལ་ཟད་གི་རུས་པ་ལྡན་པས། དེ་དག་གིས་སྤྱི་པགས་དང་། འྱོན་ཆས། ཤིང་དང་ལྷགས་རིགས་ཐོག་རུས་པ་འདོན་བྱས། མིག་ནི་ཏ་ཅང་མཉེན་པར་བརྟེན་བུལ་ཏོག་སྤོའི་རིགས་ཀྱིས་ཀྱང་གཞིན་སྤོའི་འབྱུང་སྤོའི་བུལ་ཏོག་དང་རྒྱུར་རྩིས་ཀྱི་རུལ་ཟད་གི་རུས་པས་སྤྱི་པགས་ཐོག་རུལ་སྤུངས་དང་ན་ལྷག་བསྐྱེད་སྤོའི་བུལ་རྩིས་ཀྱི་རུས་པ་དེ་བུལ་ཏོག་ལས་གཞིན་ཚབས་ཆེ་བ་ཡོད། དེ་གཉིས་གང་ཞིག་འབར་ཐོར་བྱུང་ཡང་། ལྗང་གང་མོས་འདང་དེས་ཀྱིས་གཟུགས་པོ་ལེགས་པར་བཀྲ་དགོས། རྒྱུར་རྩིས་འབར་ཐོར་བྱུང་སྐབས། རྒྱུར་རྩིས་འཚོར་བའི་ལྷན་སྦྲེལ་ཡང་རྒྱུང་གར་པོན་ལྡན་པའི་བུལ་རྩིས་ཀྱི་བཟུམ་ཁུ་སྤོའི་(བག་ལེབ་བཟོ་བྱེད་གི་སོ་ཏུ་) ལྷགས་ཏེ་བཙོས་ཐབས་བྱ་ཆོག།

བཟོ་གྲའི་ནང་ཡི་ཅི་དང་། རུལ་ལྡན་སོ་ཏུ། (ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩིས།) རུལ་ལྡན་དུག་སེལ་དཀར་པོ། (Caustic potash) ལྷད་རྩིས། ཚོན་ཅི། བཀྲ་གཅི་སོགས་བཟོ་བའི་བརྒྱུད་རིམ་ཁོད། བུལ་ཏོག་དང་རྒྱུར་རྩིས་འབར་ཆེན་པོ་བེད་སྤྱོད་བྱེད་གི་ཡོད། དེར་བརྟེན། བཟོ་བ་རྣམས་ཀྱིས་ལས་ཀའི་དུས་སུ་ལག་བྱུངས་དང་། མིག་ཤེལ། ལྷན་ལུ་རིང་བཅས་གྲོན་དགོས་པ་དང་། རྒྱུར་རྩིས་དང་བུལ་ཏོག་ལག་ལེན་ཤེད་སྐབས་གཟབ་ནན་བྱ་དགོས་པའི་སློབ་སྦྱོང་བྱེད་གི་ཡོད། རྒྱུར་རྩིས་དང་། རུལ་ལྡན་སོ་ཏུ། རུལ་ལྡན་དུག་སེལ་དཀར་པོ། ཞེས་མོན་ལ་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་ལས་ཀ་བྱེད་སྐབས་དམིགས་བསལ་དུ་མིག་ལ་སྤུང་སྤོའི་ནན་པོ་བྱེད་གི་ཡོད། རྒྱུར་རྩིས་དང་བུལ་ཏོག་འབར་འཚོར་བྱུང་འཇལ་དེས་པར་དུ་སྤོའི་པར་བརྟེན་གཏུགས་བྱ་དགོས་སོ། །

དཔེ་རིས་མ་དུ་ ཡང་འཚོ་ལྷན་པའི་བུལ་རྩལ་བཟོ་གྲྭ།

ཅི། བོག་བུ་བཅས་བཟོ་བར་སྒྲིང། ཡི་ཅི་དང་འདག་རྩལ་སྤེལ་
ནི་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩལ་ཞག་ཚིལ་མཉམ་དུ་སྒྲིང་ཆེན་
པོའི་ནང་སླུགས་ཏེ་གདུས་ནས་བྱུང་ངོ་། །

ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་ཤམ་ལ་ཡོངས་གྲགས་སུ་**དྲོ་
ཞོ་ཚོས་མ་**(Slaked lime) ཡང་ཟེར་ཞིང་། དེ་ནི་བཟོ་ལས་
ཁྲོད་རིན་པོ་ལ་ཁེ་བོས་ཀྱི་དངོས་རྩལ་གིག་ཡིན། དེ་ཡང་འཚོ་
འདུས་པའི་དཀར་ཤམ་དང་**དཀར་སྤེ**(Bleaching
powder) བཟོ་སྐྱུན་ཆེད་བཅད་སྒྲིང་བྱེད། དེ་ནི་ཅིག་འདམ་གྱི་
གྲུབ་ཆ་གཙོ་བོ་ཞིག་དང་། འཇུགས་སྐྱུན་གྱི་རྒྱ་ཆ་གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན།

ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་ཤམ་ནི་ཚུའི་ནང་བཟུས་འདྲེས་སྤྲོ་མོ་ཙམ་ལས་མི་བྱེད། བུལ་ཏོག་སྤེལ་བའི་བཟུས་
ཁྲ་འདི་ལ་ང་ཚོས་**དྲོ་བལ་བཟུས་ཁྲ་**(Limewater) ཟེར། དེ་ནི་ང་ཚོའི་ཁང་བྱིམ་དུ་དཀར་ཅི་གཏོང་བར་བཅད་སྒྲིང་
བྱེད། དྲོ་ཞོ་ཚོས་མ་ཚུའི་ནང་སླུགས་ཆེ་འོ་སྐྱེ་སྲབ་པོ་ཞིག་བྱུང་བ་དེ་ལ་**འོ་སྐྱེ**(Milk of lime) ཟེར་ཞིང་། དེས་གཞིད་
འབྲུའི་རིགས་གསལ་པ་ཡིན།

ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་གཡའ་(Mg(OH)₂) ལྟ་བུའི་ཚུའི་རིགས་སྐྱུར་ཚོགས་གི་སྐྱུན་དུ་བཅད་སྒྲིང་དེ། བར་

དྲི་བར་ལན་བློབ་སློབ།

- 1) དཀར་གཡའ་ཚུའི་ནང་བཟུ་འདྲེས་བྱུང་རྗེས་ཐོན་རྗེས་
དཀར་པོ་ཞིག་འབྱུང་བ་དེའི་མིང་ཤོད།
- 2) བཟུས་ཁྲ་ཞིག་གིས་ཚོད་ཤོག་དམར་པོ་དེ་སྒྲིན་པར་བཟུར་
རུས་ན། བཟུས་ཁྲ་དེའི་འགྱུར་རྩལ་གི་རང་བཞིན་ལྡན་པ་
བ་མཚོན་གྱི་ཡོད་དམ།
- 3) ཚུ་རྒྱ་དང་བུལ་ཏོག་གཉིས་ཁྲད་པར་སྤེ་སྤེ་དེ་དག་སོ་སོར་
དཔེ་མཚོན་རེ་ཞིག་སྤེ།
- 4) འཚོ་སྐྱུང་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་ཚུའི་ནང་བཟུ་ཐིམ་བྱུང་
རྗེས་དངོས་རྩལ་རིགས་ཅི་འབྱུང་གི་མིང་ཤོད།
- 5) བར་གནས་རྩལ་འགྱུར་ཞེས་པ་ཅི། དཔེ་མཚོན་གཉིས་ཞིག་
6) ག་གམ་གྱི་རྩལ་འགྱུར་མཉམ་ཚུལ་གྱི་ཁ་སྐོང་སྤེ།

7) HCl + NaOH
_____ + _____

8) H₂SO₄ + NaOH
_____ + _____

- 9) སྐྱུར་བུལ་འབྲེད་རྩལ་ཞེས་པ་ཅི་ཡིན་ནམ། སྐྱུར་བུལ་འབྲེད་
རྩལ་གཉིས་ཀྱི་མིང་ཤོད།
- 10) ག་གམ་གསལ་གཉིས་ཀྱི་བཅད་སྒྲིང་ཤོད།

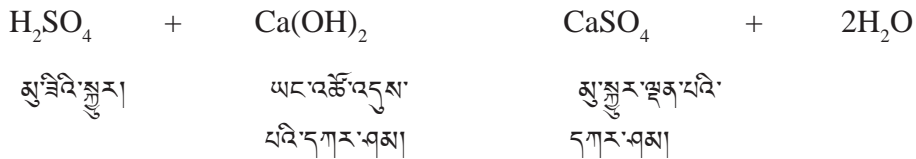
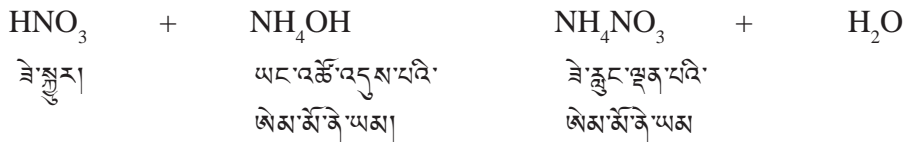
- 1) ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྩལ།
- 2) ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་ཤམ།

གནས་རྣམས་འགྲུར་གྱི་རྫོན་སྤོ་ལྗང་གི་སྣོན་དུ་སྦྱོང་། དེ་ “**དཀར་གཡའི་འོ་མ་**” ཡི་རྣམས་པར་བཅོང་གི་ཡོད།
 བྱིས་མཁུན་གསལ་ལྟར། ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་གཡའི་ལྗང་ལྗང་ལྗང་དུ་མི་བལྟ་སྟབས། དཀར་གཡའི་
 འོ་མ་ཤེད་སྦྱོང་བྱེད་ཐངས་རེར་སྣོན་ཆས་དཀྱུགས་དཀྱུགས་གཏོང་དགོས།
 ཀར་འོན་ལྗང་པའི་བུལ་རྣམས་དང་། ཀར་འོན་ལྗང་པའི་བུལ་སྣུར་ལྟ་བུའི་བུལ་ཏོག་རྒྱས་ཞན་གྱི་རིགས་ནི་འཕྲུང་
 རྣམས་སོ་རྒྱ་དང་བག་ལེབ་བཟོ་བྱེད་གྱི་སོ་རྒྱ་(Baking Soda) ཏུ་བཀོལ་སྦྱོང་བྱེད་ཅིང་། དེ་གཉིས་ནང་རིམ་པ་བཞིན་
 ཞེས་མི་ཞེ་ཡ་སྟེ། རྒྱས་པ་ཞན་པའི་བུལ་ཏོག་གཞན་ཞིག་སྤྱད་དེ་ལུད་རྣམས་དང་། ཟེ་སྣུར། ཞེ་འོན་(ཁྱོན་ཆས་བཟོ་
 ཏུང་བའི་མིས་བཟོས་རས་ལྗང་) བཟོ་སྣོན་དང་། **ཤིང་ཞོ་**(Woodpulp) དང་སྟེ་ལྗང་རྣམས་ལྗང་ཐོན་སྦྱོང་བྱེད་དོ། །

4.10 ལྗང་། Salts

བྱིད་རང་བར་གནས་རྣམས་འགྲུར་ཁག་ཅིག་ལ་རྒྱས་མངའ་བུང་ཡོད། དཔེར་ན།

རྣམས་འགྲུར་འདི་དག་གི་བྱིད་ལྗང་རྣམས་ནང་གི་ཡང་སྣུང་མ་རྒྱུལ་རྣམས་ཤི་སྟོག་ལྗང་པའི་མ་རྒྱུལ་ལྗང་ལྗང་། ཡང་ན་
མ་རྒྱུལ་ཚོགས་པ་ཞིག་གིས་བརྗོད་ལེན་བྱས་ཡོད།

གོང་གསལ་ལྗང་རྣམས་འགྲུར་ཚོགས་ཁག་ལ་ཞིབ་ལྟ་གྱིས་དང་། ལྗང་སྣུང་ལྗང་པའི་བུལ་རྣམས་(NaCl)ནི་ལྗང་
སྣུར་(HCl)གྱི་ཡང་སྣུང་མ་རྒྱུལ་(H)དེ་བུལ་རྣམས་མ་རྒྱུལ་གྱིས་བརྗོད་ལེན་བྱས་པ་ལས་གྲུབ། དེ་མཚུངས། ཟེ་སྣུང་
ལྗང་པའི་ཞེས་མི་ཞེ་ཡམ་ནི་ཟེ་སྣུར་(HNO₃)གྱི་ཡང་སྣུང་མ་རྒྱུལ་དེ་ཞེས་མི་ཞེ་ཡམ་ཚོགས་པས་(NH₄) བརྗོད་ལེན་

བྱས་པ་ལས་བྱུང།

ཚཱ་ཉི་རླུང་ལས་བྱུང་ཞིང་། དེ་ཡང་ལྷགས་རིགས་རྣམས་ཀྱིས་རླུང་རྣམས་ཀྱི་ཡང་རླུང་བརྗེ་ལེན་བྱས་པ་ལས་བྱུང་ངོ་། | (ཨེམ་མོ་ནེ་ཡམ་ཚོགས་པ་ (NH_4) ཞིག་གིས་ཡང་རླུང་མ་དུལ་བརྗེ་ལེན་བྱ་བྱུང།)

ཚཱ་ཉི་ང་ཚོའི་རྒྱན་གཏན་འཚོ་བའི་ཁྱོད་བེད་སྤྱོད་ཆེན་པོ་ཡོད། རེ་འུ་མིག་༧༩ ནང་། དུས་རྒྱུན་ང་ཚོས་མཐོང་ཚོས་སུ་གྱུར་པའི་ཚཱ་རིགས་འགའི་མིང་དང་། རྒྱན་སྤྱོད་མིང་། རྣམས་འགྲུར་གྱི་སྒྲི་འགྲོས། རླུང་རྣམས་(རླུང་ཁྲུངས་) གང་ལས་ཐོབ་མིན་སོགས་ཀྱི་གནས་ཚུལ་བཀོད་ཡོད།

4.11 ཚཱ་ཉི་མིང་འདོགས་ཚུལ། Naming Salts

ཚཱ་ཉི་རླུང་རྣམས་ལས་བྱུང་ཞིང་། དེ་ཡང་ལྷགས་རིགས་ལས་བྱུང་བའི་ཚཱ་རླུང་རྣམས་ཀྱི་ཡང་རླུང་བརྗེ་ལེན་བྱས་པ་ལས་བྱུང་ངོ་།

རེ་འུ་མིག་ 4.4 རྒྱན་གཏན་བེད་སྤྱོད་བྱེད་སུམ་གྱི་ཚཱ་རིགས་འགའ།			
ཚཱ་ཉི་མིང་།	ཚོ་ག	རླུང་ཁྲུངས།	བེད་སྤྱོད།
ཀར་བོན་ལྷན་པའི་དཀར་ཤམ། (དོ་ཀ་མ་རུ། དོ་ཐལ། ས་རྒྱུག)	CaCO_3	ཀར་བོན་རླུང་།	ཀ་མ་རུའི་དོ་གཅེས་དང་འཕྲུལ་གདིང་བ། དོ་ཐལ། ཨེམ་འདམ། ལྷགས་བཅས་བཟོ་བར་སྤྱོད།
སུ་ཟླེ་ལྷན་པའི་དཀར་ཤམ་རླུང་། (དོ་ཞོ། པའེ་རི་སུ་དོ་ཞོ།)	CaSO_4	སུ་ཟླེའི་རླུང་།	ཅིག་པའི་དཀར་ཅི། དོ་ཞོའི་ལུག་རྣམས།
ཀར་བོན་ལྷན་པའི་བུལ་རླུང་། (འཁྲུང་རྣམས་སོ་ཏཱ།)	Na_2CO_3	ཀར་བོན་རླུང་།	འཁྲུང་བྱེད། རྒྱ་མཉམ་པོ་བཟོ་བྱེད། བེལ་བཟོ།
སུ་ཟླེ་ལྷན་པའི་དཀར་ཤམ་རླུང་། (བཤལ་ཚོ།)	MgSO_4	སུ་ཟླེའི་རླུང་།	འཁྲུང་བརྗེན་དང་འབྲེལ་བའི་ཚཱ་རིགས། (གཅི་བྱེད།)
སུ་ཟླེ་ལྷན་པའི་ཟངས་རླུང་། (རླུང་སྲོན། Blue vitriol)	CuSO_4	སུ་ཟླེའི་རླུང་།	དམ་སྤྱིའི་གསོད་ཁུ་བཟོ་བར་སྤྱོད། (Fungicides)
འོད་མ་ལྷན་པའི་དཀར་ཤམ་རླུང་།	$\text{Ca}_3(\text{PO}_4)_2$	འོད་མའི་རླུང་།	ལུང་རྣམས་བཟོ་བར་སྤྱོད།
ཚཱ་རླུང་ལྷན་པའི་ཨེམ་རླུང་།	NH_4Cl	ཡང་རླུང་ལྷན་པའི་ཚཱ་རླུང་།	ལུང་རྣམས་དང་། ཐོག་རྣམས་སྐམ་པོ་བཟོ་བར་སྤྱོད།
ཟེ་རླུང་ལྷན་པའི་ཨེམ་རླུང་།	NH_4NO_3	ཡང་རླུང་ལྷན་པའི་ཟེ་རླུང་།	ལུང་རྣམས་དང་འབར་རྣམས་བཟོ་བར་སྤྱོད།
སུ་ཟླེ་ལྷན་པའི་ཨེམ་རླུང་།	NH_4SO_4	སུ་ཟླེའི་རླུང་།	ལུང་རྣམས་བཟོ་བར་སྤྱོད།

ལེན་བྱས་པ་ལས་བྱུང་བ་བྱིད་ཀྱིས་ཤེས་ཡོད། དེར་བརྟེན། ལྗང་རྣམས་ལ་མིང་འདོགས་ཚུལ་ཡང་ལྗང་རྣམས་མཁའ་གྱི་
 ལྗང་སྲིགས་དང་ལྗང་སྲིགས་མ་ཡིན་པའི་རྣམས་ལ་རྣམས་ཚོགས་ལས་བྱུང་བའི་ལྗང་དེ་དག་

ལ་**ལྗང་ཅ** (Radical) ཟེར།

- ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྣམས་ལས་བྱུང་བའི་ལྗང་ལྗང་།
- འཚོ་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དཀར་གཡའ་ལས་དཀར་གཡའི་ལྗང་ལྗང་།
- ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ་ལས་དུག་སེལ་གྱི་ལྗང་ལྗང་།
- ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དཀར་གམ་ལས་དཀར་གམ་གྱི་ལྗང་ལྗང་།
- ཀར་པོན་ལྗང་གྱིས་ཀར་པོན་ལྗང་སྲིགས་འབྱུང་།
- ཡང་རྒྱུད་ལྗང་ལས་ལྗང་སྲིགས་འབྱུང་།
- ཟེ་ལྗང་ལས་ཟེ་ལྗང་གྱི་སྲིགས་འབྱུང་།
- ལྗང་ལྗང་ལས་ལྗང་སྲིགས་འབྱུང་།

ཡོངས་ཁྲབ་ཤེད་སྲོད་བྱེད་བཞིན་པའི་ལྗང་དཔེ་མཚོན་འགའ་ཞིག་ནི། ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་བུལ་རྣམས་དང་། ལྗང་
 ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དཀར་གཡའ། ཟེ་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དུག་སེལ། ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དཀར་གཡའ། ཀར་པོན་ལྗང་ལྗང་ལྗང་།
 ཀར་པོན་ལྗང་ལྗང་ལྗང་གམ་བཅས་ཡིན། ལྗང་སྲིགས་འདི་དག་གི་ལྗང་ལྗང་དང་། ཟེ་རྒྱུད་ལྗང་། ལྗང་། ཀར་པོན་
 བཅས་ནི་ལྗང་ཅ་ཡིན། ལྗང་སྲིགས་འདི་དག་ཐམས་ཅད་ལྗང་རྣམས་ལ་ལྗང་རྣམས་བར་གནས་རྣམས་འགྱུར་གྱི་ལམ་ནས་འདོན་
 གྲུབ། བྱིད་ཀྱིས་ལྗང་དང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་གནས་རྣམས་འགྱུར་
 ལྗང་ལྗང་སྲིགས་ཡོད།

ལྗང་རྣམས་ལྗང་ལྗང་སྲིགས་ལྗང་རྣམས་ཀྱང་ལྗང་
 ལྗང་དང་མཉམ་རྣམས་འགྱུར་གྱི་ལམ་ནས་བྱུང་བ་ཡིན། དཔེར་
 ཅ། ལྗང་རྣམས་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་དང་ཡང་འཚོ་
 འདུས་པའི་བུལ་རྣམས་དབར་རྣམས་འགྱུར་བྱུང་བ་ལས་བྱུང་།
 ཡི་ཙམ་སྲིགས་ཀྱང་སྲིགས་ལྗང་རྣམས་ལས་བུལ་
 ལྗང་ལྗང་སྲིགས་འགའ་ཞིག་ཡིན་ཞིང་། ལྗང་རྣམས་

རེབ་མིག 4.5		
ལྗང་སྲིགས་འགའ་མིང་དང་རྣམས་འགྱུར་གྱི་ཚོ་ག		
ཨང་།	ཚོ་ག	འདུས་རྣམས་ཀྱི་མིང་།
1	MgSO ₄	ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དཀར་གཡའི་ལྗང་།
2	CaCl ₂	ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་དཀར་གམ་།
3	KNO ₃	དུག་སེལ་ལྗང་ལྗང་ལྗང་།
4	ZnCl ₂	ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་ཉི་ཚོ།
5	Na ₂ CO ₃	ཀར་པོན་ལྗང་ལྗང་ལྗང་།
6	CuSO ₄	ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་ཟངས་ལྗང་།
7	NH ₄ NO ₃	ལྗང་རྒྱུད་ལྡན་པའི་ཨེ་མ་ལྗང་།
8	CH ₃ COONa	བུལ་རྣམས་ལྗང་ལྗང་ལྗང་ལྗང་།

རྩམ་དེ་རིགས་ལ་**ཚིལ་སྐྱར་** (Fatty acids) ཡང་ཟེར། ཞག་ཚིལ་ནམས་བུལ་ཏོག་ནང་བཙོས་ཏེ་བྱུང་ཞིང་། རྩེ་ཚུལ་སྐྱར་པལ་ཆེ་བའི་ནང་ཚིལ་སྐྱར་ལྡན།

ཡང་འཛོལ་འདུས་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ་དང་སྐྱར་རྩམ་གཉིས་བར་གནས་རྩམ་འགྲུར་ལས་བྱུང་བའི་ཚུའི་རིགས་ལ། **ཨེམ་ཚུ་** (Ammonium Salts) ཟེར། གཞན་ཡང་ཚུ་རྩུང་ལྡན་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ་དང་། ཟེ་རྩུང་ལྡན་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ། ལུ་ཟེ་ལྡན་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ། ཀར་བོན་ལྡན་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ། ཚུ་སྐྱར་ལྡན་པའི་ཨེམ་མི་ནི་ཡམ་བཅས་ནི་ཨེམ་ཚུའི་དཔེ་མཚོན་འགའ་ཡིན།

ཚུ་རིགས་འགའི་རྩམ་འགྲུར་གྱི་ཚོ་ག་དང་མིང་རེ་བུ་མིག་༤-༥ ནང་བཀོད་ཡོད།

4.12 ཚུ་རྩམ་གྱི་ཁྱད་ཚོས། Properties of Salts

རྒྱན་གཏན་འཛོལ་བའི་ཁྲིད་བེད་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པའི་ཚུ་ནམས་ཁྲིད་ལ་རྒྱས་མངའ་ཡོད་གསུམ་ཆེ། དཔེར་ན། རྒྱན་ཚོ། (NaCl) འཁྲུད་རྩམ་མོ་ཏུ། (Na₂CO₃) བག་ལེབ་བཟོ་བྱེད་གྱི་མོ་ཏུ། (ཡང་རྩུང་ཀར་བོན་ལྡན་པའི་བུལ་རྩམ།) རོ་བལ། (CaCO₃) ཡི་ཙི་(ཚིལ་སྐྱར་ལས་བྱུང་བའི་བུལ་རྩམ་ཚུ་) ལྟ་བུའོ། །ང་ཚོས་རྒྱན་གཏན་བེད་སྤྱོད་བྱེད་བཞིན་པའི་རྒྱན་རྩམ་མང་དག་ཅིག་ཚུ་རིགས་ཡིན།

ཡོངས་ཁྲབ་མི་ཚང་མས་ཤེས་གསལ་གྱི་ཚུ་ནི་ཚུ་རྩུང་ལྡན་པའི་བུལ་རྩམ་རེད། དེ་ལ་དུས་རྒྱུན་རྒྱུན་ཚུ་ཞེས་འབོད་གྱི་ཡོད། ཚུ་ནི་སྐྱར་རྩམ་གང་ཞིག་ལྷགས་རིགས་དང་ཚུ་རྒྱ་ལྡན་རྩམ་འགྲུར་ལས་བྱུང་།

སྐྱར་རྩམ། + ལྷགས་རིགས།   ཚོ། + ཡང་རྩུང་།

སྐྱར་རྩམ། + ཚུ་རྒྱ།   ཚོ། + རྒྱ།

ཚུ་ནི་འདུས་རྩམ་གྱི་དཔེ་མཚོན་ཡག་ཤོས་ཤིག་ཡིན།

༡) ཚུ་ནི་དུས་རྒྱུན་སྤྱི་གཟུགས་ཡིན་ཞིང་། དེའི་བཟུ་ཚད་དང་འཁོལ་མཚམས་ཏེ་ཅང་མཐོན་པོ་ཡིན།

༢) ཚུ་ནི་དུས་རྒྱུན་ཚུའི་ནང་བཟུ་བྱུང་པ་ཡིན།

༣) ཚུ་ཚུའི་བཟུས་ཁྲའི་ནང་སློག་འདྲན་པ་ཡིན།

ཤེས་གཟུགས་ཚུ་ཁག་ཅིག་ཚུའི་ཆ་དུལ་དང་འབྲེལ་ནས་ཡོད། ཚུའི་ཆ་དུལ་འདི་དག་ལ་**ཤེས་འགྲུར་གྱི་ཚུ་** (Water of crystallisation) ཞེས་ཟེར། ཚུ་འདི་རིགས་རྒྱུན་གྱིས་ཚུ་ཁ་གསུམ་ཟེ་དབྱིབས་གྱི་ཤེས་གཟུགས་ལྟ་བུའི་དབྱིབས་

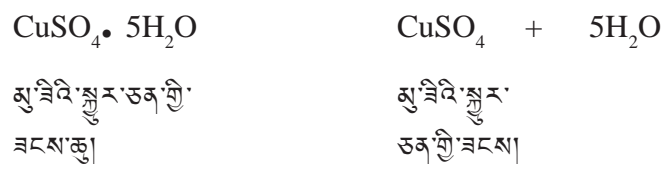

བྱེད་སྒོ། 7. དཀར་སྒྲེར་ཞིག་གི་ནང་ཤེལ་གཟུགས་ཡིན་པའི་སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ཟངས་རྫས་དོན་གཤམ་འགུལ་གྱི་ཡོང་ནས་དེའི་ཁ་དོག་ལ་སྒོམ་དང་། དེའི་ཁ་དོག་སྒོམ་པོ་ཡིན་པ་དང་། དེ་ནས་དཀར་སྒྲེར་འོག་མེ་བཏང་ནས་ཚ་བོ་བཟོ་སྐབས། ཤེལ་གཟུགས་དེའི་ཁ་དོག་འགྱུར་ལྗོངས་བྱུང་སྟངས་ལ་དོ་སྣང་གིས། དངོས་རྫས་དེའི་ཁ་དོག་ལ་ལ་བ་ན་མེ་གཏོང་མཚམས་ཞོག

རེབ་མིག 4.6 ཡང་རླུང་ལྗན་པའི་ཚུ་སྐྱར་འགའ།			
ཡང་།	འདུས་རྫས་གྱི་མིང་།	ཚོ་ག	ཁ་དོག
༡	སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ཟངས་རྫས།	CuSO ₄ ·5H ₂ O	སྒོམ་པོ།
༢	སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ལྗགས་རྫས།	FeSO ₄ ·6H ₂ O	རྫུང་ཁུ།
༣	སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་དཀར་གཡལ།	MgSO ₄ ·7H ₂ O	དཀར་པོ།
༤	ཚུ་རླུང་ལྗན་པའི་དཀར་གམ།	Na ₂ CO ₃ ·10H ₂ O	དཀར་པོ།
༥	ཚུ་རླུང་ལྗན་གྱི་བེ་རི་ཡམ།	BaCl ₂ ·2H ₂ O	དཀར་པོ།

དཀར་སྒྲེར་གང་མོ་ཆགས་སུ་བཅུག་རྗེས་ཤེལ་དོན་ཚ་བོ་དེའི་སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ཟངས་རྫས་འགུལ་གཏོར་ན། སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ཟངས་རྫས་དེའི་ཁ་དོག་སྐར་ཡང་སྒོམ་པོར་འགྱུར་རོ། །

གོང་གསལ་བཅུད་རིམ་དེའི་ཁྲིད། སྤྱི་ཚུལ་ཅན་གྱི་ཟངས་རྫས་ལས་ཚུའི་ཤེལ་འགྱུར་ཤོར་གྱི་ཡོད་ཚུལ་དེ་གསལ་གྱི་རྫས་འགྱུར་གྱི་ཚོ་གས་བསྟན་ཡོད།

ཚུ་རིགས་འགའ་གས་ལ་མཁའ་རླུང་ཁྲིད་གྱི་ཚུ་འཛིན་ཏེ་བཞུག་ཁུར་འགྱུར་བའི་མངོན་ཉགས་ཡོད། དེ་ལྟ་བུའི་དངོས་རྫས་ལ་**བརྐྱན་འགྱུར་** (Deliquescent) ཟེམ། དེ་རིགས་རླུང་མི་འགོ་བའི་སྤོང་ཆས་སུ་སྐྱགས་ཏེ། གླམ་ས་ཞིག་ཏུ་ཉར་འཛིན་བྱེད་གྱི་ཡོད།

4.13 ཚུའི་བེད་སྤྱོད། Uses of Salts - NaCl

རྒྱུན་གཏན་འཚོ་བའི་ཁྲིད་ཚུ་རིགས་མང་པོ་ཞིག་བེད་སྤྱོད་སྤྲོ་ཚོགས་བྱེད་བཞིན་པའི་སྐྱོར་བྱིས་ཤེས་ཉྱགས་བྱུང་ཡོད། (རེབ་མིག་༤་༥) ཚུ་རླུང་ལྗན་པའི་བུལ་རྫས་ཞི་བེད་སྤྱོད་ཀྱི་ཁུབ་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན། དེའི་བེད་སྤྱོད་གལ་ཆེ་བ་ཁག་ཅིག་གསལ་དུ་བཞག་ཡོད།

ཐུབ་པས། དེ་ནི་བར་གནས་ཀྱི་ཚུ་ཡིན། བར་གནས་ཚུ་གཞན་དག་འགའི་དཔེ་མཚོན་ནི་**སུ་ཟེའི་སྐྱར་ཅན་གྱི་བུལ་
ཇམ།** (Na_2SO_4) **ཟེ་སྐྱར་ལྡན་པའི་བུལ་ཇམ།** (NaNO_3) **ཚུ་རླུང་ལྡན་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ་
(KCl)** བཅས་ཡིན།

སྐྱར་ལྡན་ཚུ།

སྐྱར་ལྡན་ཚུ་ནི་སྐྱར་དྲག་པོ་ཞིག་ཚུ་ཁྱེན་པ་ཞིག་དང་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱས་པ་ལས་གྲུབ། ཚུ་རླུང་ལྡན་
པའི་ཨེམ་སྐྱར་(NH_4Cl)ནི་སྐྱར་ལྡན་ཚུ་དཔེ་མཚོན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ཡང་རླུང་ལྡན་པའི་ཚུ་སྐྱར་དང་ཡང་འཚོ་
འདུས་པའི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་གཉིས་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན།

ཚུ་རླུང་ལྡན་པའི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་གྱི་བཞུས་ཁུས་དོ་དྲག་ཤོག་བྱ་སློན་པའི་ཁ་དོག་དམར་པོར་བསྐྱར་ཐུབ་པས།
དེ་ནི་སྐྱར་ལྡན་ཚུ་ཞིག་ཡིན་པ་སྟོན་གྱི་ཡོད། སྐྱར་ལྡན་ཚུ་དཔེ་མཚོན་གཞན་འགའི་ཚུ་རླུང་ལྡན་པའི་དྲ་ཡང་། (AlCl_3)
→ སུ་ཟེའི་སྐྱར་ཅན་གྱི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་ ($(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4$) བཅས་ཡིན། བྱེད་ཀྱིས་ཤེས་གསལ་བཞིན། སུ་ཟེའི་སྐྱར་ཅན་
གྱི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་ནི་ཟེ་རླུང་ལྡན་པའི་ལུད་ཇམ་ཐན་ཐོགས་ཅན་ཞིག་ཡིན། འོན་ཀྱང་། ལུད་ཇམ་འདི་རིགས་ཚད་ལས་
བཞུལ་བ་ཤེད་སྟེན་ནས་ཞིང་སྐྱར་ཅན་དུ་འགྱུར་སྟེད། དེར་བརྟེན། སྐྱར་ལྡན་ས་ཞིང་དུ་དུས་རྒྱུན་ང་ཚོས་དོ་ཞོ་སྟེད་
དེ་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱེད་གྱི་ཡོད།

བུལ་ལྡན་ཚུ།

བུལ་ལྡན་ཚུ་ནི་སྐྱར་དྲག་པོ་ཞིག་ཚུ་ཁྱེན་པ་ཞིག་དང་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱས་པ་ལས་གྲུབ། **ཚུ་རླུང་
ལྡན་པའི་ཨེམ་སྐྱར་** (NH_4Cl)ནི་སྐྱར་ལྡན་ཚུ་དཔེ་མཚོན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ཡང་རླུང་ལྡན་པའི་ཚུ་སྐྱར་དང་ཡང་
འཚོ་འདུས་པའི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་གཉིས་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བ་ཞིག་ཡིན། **ཚུ་སྐྱར་ལྡན་
པའི་བུལ་ཇམ་** (CH_3COONa) བུལ་ལྡན་ཚུ་དཔེ་མཚོན་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་ཚུ་སྐྱར་དང་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་
ཇམ་བར་གནས་ཇམ་འགྲུར་བྱས་པ་ལས་གྲུབ།

མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་བུལ་རྩིས་ཀྱི་བཟུམས་ཁྲུས་རྒྱ་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་རྒྱུ་ལྡན་སྐྱུ་དང་མར་པོ་ཞིག་སྒོན་པོར་བསྐྱུར་བྱི་ཡོད། བུལ་རྩིས་མུ་ལྱུ་དཔེ་མཚོན་གཞན་དག་ནི་དཔེར་ན་ཀར་པོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་བུལ་རྩིས་(Na₂CO₃)དང་། ཡང་རྒྱུང་ཀར་པོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་བུལ་རྩིས་(NaHCO₃)བཅས་ཡིན། རྒྱུ་ལྱིས་ཤེས་གསལ་ལྟར། དངོས་རྩིས་འདི་གཉིས་ང་ཚོའི་ཉིན་རེའི་འཚོ་བའི་ཁྲིད་པེད་སློད་ཤིན་ཏུ་ཆེན་པོ་ཡིད།

- དེ་བར་ལན་ཐོབ་སྤྲོད་
- 1) མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་ཨེམ་སྐྱུར་དང་ལུ་ཟེའི་སྐྱུར་ཅན་གྱི་ཨེམ་མོ་ནི་ཡམ་གཉིས་ཇི་ལྟར་བྱུང་ངམ། དེ་གཉིས་ཤེད་སློད་ཅི་ཡོད་དམ།
  - 2) མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་བུལ་རྩིས་འདྲུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་ཤེས་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་ཙམ་ཡོད་དམ།
  - 3) མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་བུལ་རྩིས་ཀྱི་ཤེད་སློད་ཁག་གི་ལྗོངས་ལྟ་གྱི་
  - 4) མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་པའི་ཨེམ་སྐྱུར་ཅན་གྱི་ཙམ་ཡོད་དམ། དཔེ་མཚོན་གཉིས་ཤིས།
  - 5) ཡང་རྒྱུང་ཀར་པོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་དུག་སེལ་དང་། ཡང་རྒྱུང་ལུ་ཟེའི་སྐྱུར་ཅན་གྱི་དུག་སེལ་བཅས་ཀྱི་རྩིས་འདྲུ་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་ཚོ་ག་གིས།

ཚིག་གསལ་

Nitric acid	Hydrochloric acid	Lactic acid	Carbonic acid
མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	ལོ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	ཀར་པོན་སྐྱུར་
Acetic acid	Radical	Organic acid	Tamarind
མུ་ལྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	རྒྱུར་ཅན་	སྐྱུ་རྒྱུ་སྐྱུར་རྩིས་	རྒྱུ་རྒྱུ་ལྡན་
Sulphuric acid	Citric acid	Ascorbic acid	Mineral acid
ལུ་ཟེའི་རྒྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	གཞན་བུ་རེའི་རྩིས་ཀྱི་རྒྱུ་རྒྱུ་ལྡན་	ཉོ་བཟུངས་ལྱེད་སྐྱུར་རྩིས་	གཉེར་ཐོན་སྐྱུར་རྩིས་
Concentrated acid	Dilute acid	Anhydrous	Fatty acid
རྒྱུ་རྒྱུ་ལྡན་གར་པོ།	རྒྱུ་རྒྱུ་ལྡན་གར་པོ།	མུ་ལྱུ་ལྡན་གར་པོ།	ཚོ་ལུ་རྒྱུ་ལྡན་

Antacid སྐྱུར་སྤྱི་གྲུ་སྐྱུ་	Corrosion རུལ་ཟད།	Acid- base reaction སྐྱུར་བྱལ་རྗེས་འགྱུར།	Deliquescence བརྒན་འགྱུར།
Hydrated salt མུ་ལྷན་ཚུ།	Hydroxide ཡང་འཚོ་འདུས་རྗེས།	Indicator མཚོན་ཕྱེད་རྗེས།	Litmus paper དོ་དྲིག་ཚོད་ཤོག
Slaked lime དོ་ཞོ་ཚོས་མ།	Neutralisation བར་གནས་རྗེས་འགྱུར།	Neutral salt བར་གནས་ཚུ།	Acid-Alkali Burn སྐྱུར་བྱལ་འབར་འཚོར།
Acid-base indicator སྐྱུར་བྱལ་འཕྱེད་རྗེས།	Bleaching powder དཀར་ཕྱེ།	Milk of lime འོ་སྐྱུ།	Woodpulp ཤིང་ཞོ།
Ammonium Salt ཨེམ་ཚུ།	Rocksalt དོ་ཚུ།	Acidic salt སྐྱུར་ལྷན་ཚུ།	Basic salt བྱལ་ལྷན་ཚུ།

སློབ་ཚན་བསྐྱུས་དོན།

- ༡། ལྷགས་རིགས་མ་ཡིན་པའི་འཚོ་རླང་འདུས་རྗེས་ཕལ་ཆེ་བ་སྐྱུར་ལྷན་བཞུགས་ཁུར་འགྱུར་ཞིང་། ལྷགས་རིགས་ཀྱི་འཚོ་རླང་འདུས་རྗེས་ནམས་གལ་ཏེ་བཞུ་རུང་བ་ཡིན་ན། བྱལ་དོག་བཞུགས་ཁུར་འགྱུར་བ་ཡིན།
- ༢། སྐྱུར་རྗེས་ཡོད་ཚད་ནང་ཡང་རླང་འདུས་ཡོད་ཅིང་། དེ་ཡང་རླུ་འཛིན་བཞུགས་ནས་ཡོད།
- ༣། སྐྱུར་དང་བྱལ་དོག་གི་བཞུགས་ཁུར་གཉིས་ཀས་སློབ་འཁྱེད་བ་ཡིན།
- ༤། སྐྱུར་རྗེས་ཀྱིས་དོ་དྲིག་ཤོག་བྱ་དམར་པོར་འགྱུར་ཞིང་། བྱལ་དོག་གིས་དོ་དྲིག་ཤོག་བྱ་སྐྱོན་པོར་འགྱུར་རོ། །
- ༥། མུ་ལྷན་ཡོད་ཚད་བྱལ་དོག་མིན་ནོ། །
- ༦། མུ་ལྷན་ཁ་གས་རླུ་འཛིན་བཞུ་རུང་བས། དེ་རིགས་ལ་ང་ཚོས་བྱལ་དོག་ཅེས་ཟེར།
- ༧། སྐྱུར་རྗེས་ནི་མུ་ལྷན་དང་བར་གནས་རྗེས་འགྱུར་ཕྱེད་ལ། མུ་ལྷན་ཡང་སྐྱུར་རྗེས་མཉམ་བར་གནས་རྗེས་འགྱུར་ཕྱེད་བ་ཡིན། བར་གནས་རྗེས་འགྱུར་གྱི་བརྒྱུད་རིམ་ཞིང་། མུ་དང་རླང་འགྱུར་བ་ཡིན།
- ༨། སྐྱུར་རྗེས་ནི་ལྷགས་རིགས་མཉམ་རྗེས་འགྱུར་བྱས་ནས་མུ་དང་ཡང་རླང་འགྱུར་ཞིང་། ཀན་བོན་ལྷན་པའི་ལྷགས་རིགས་མཉམ་རྗེས་འགྱུར་བྱས་ནའང་མུ་དང་། རྒྱ། ཀར་བོན་འཚོ་རླང་ཉིས་ལྷན་བཅས་འགྱུར་རོ། །

- ༧། རྒྱུར་རྩལ་དང་ཡུལ་ཉོག་ལ་ཤུགས་དྲག་ཞན་གྱི་དབྱེ་བ་ཡོད།
- ༡༠། རྒྱུར་རྩལ་དང་ཡུལ་ཉོག་གི་བཞུས་ཁུ་ལག་ལེན་བྱེད་སྐབས་དམིགས་བསལ་གྱིས་གཟབ་ནན་བྱ་དགོས།
- ༡༡། ལྷོ་རྒྱ། རྒྱུར་རྩལ་ནང་རྒྱུར་གྱི་ཤུབ་ཚེའི་ཡང་རྒྱུང་གི་ཚབ་ཏུ་ལྷོ་རྒྱལ་སྲིགས་ཀྱིས་བཞེ་ལེན་བྱས་པ་ལ་བརྟེན་ནས་ཤུབ་བའི་དངོས་རྩལ་ལོག་ཡིན།
- ༡༢། ལྷོ་སྲིགས་སལ་ཆེ་བ་རྒྱུའི་ནང་བཞུབ་པ་ཡིན།
- ༡༣། ལྷོ་སྲིགས་ཁ་གསལ་བརྒྱན་འགྲུར་གྱི་རང་བཞིན་རྒྱན་པས། དེ་སྲིགས་མཁའ་རྒྱུང་མི་རྒྱུ་བའི་རྫོང་ཆས་དང་། ས་ཆ་རྒྱལ་སར་འདོག་དགོས།
- ༡༤། ལྷོ་སྲིགས་ལ་རྒྱུར་རྒྱན་ཚུ་དང་། ཡུལ་རྒྱན་ཚུ། བར་གནས་ཚུ་བཙས་དབྱེ་བ་གསུམ་ཡོད།

རྒྱུང་ཚན།

- ༡། ལྷོ་རྒྱུར་སྐུ་པོ་དང་། བརྒྱན་གཤེར་རྒྱན་པའི་ཨེམ་མེ་མེ་ཡའི་རྒྱུང་གཟུགས། བརྒྱན་གཤེར་རྒྱན་པའི་ལྷོ་རྒྱུང་། ཡང་འཛོེ་འདུས་པའི་ཡུལ་རྩལ་སྐུ་པོ། ལིམ་ཡུའི་ཁུ་བ། འཛོེ་རྒྱུང་རྒྱུང་རྒྱན་གྱི་ལྷོ་རྒྱུང་གཟུགས་ཀྱི་རྒྱུ་བ་ཐོན་བཞིན་པའི་རྒྱུང་རྒྱུ་བཙས་ཀྱི་དཔེ་མཚོན་ཐ་དང་པ་ཁག་གི་ནང་དེ་དྲུག་ཚོད་ཤོག་སྐམ་པོ་རྒྱགས་པ་ན། དེའི་ཁ་དོག་ལ་འགྲུར་བ་གང་འགྲུང་མིན་ཤོད།
- ༢། ཀ) ལྷོ་རྒྱུར་རྒྱུར་རྩལ་སྐུ་པོ་གཟུགས་གང་ཡང་རྒྱུང་བ་ཞིག་གི་མིང་གིས།
- ཁ) མཁའ་རྒྱུང་ནང་འབར་ནས་བྱུང་བའི་ཐོན་རྩལ་རྒྱུང་ནང་བཞུས་རྩལ་ཡུལ་ཉོག་གི་བཞུས་ཁུར་འགྲུར་བའི་དངོས་རྩལ་གཉིས་ཀྱི་མིང་གིས།
- ག) འཛོེ་རྒྱུང་རྒྱུང་རྒྱན་གྱི་ལྷོ་རྒྱུང་རྒྱུང་ནང་བཞུས་ནས་བྱུང་བའི་དངོས་རྩལ་གྱི་མིང་གིས།
- ང) ལྷོ་རྒྱུར་སྐུ་པོ་དང་མཉམ་རྩལ་འགྲུར་བྱས་ཏེ་ལྷོ་རྒྱུང་དང་རྒྱུ་ཁོན་འགྲུང་བའི་དངོས་རྩལ་གྱི་མིང་གིས།
- ཅ) འཛོེ་རྒྱུང་མཉམ་རྩལ་འགྲུར་བྱས་ཏེ་ཁ་དོག་མེད་པའི་རྒྱུང་གཟུགས་ཤིག་འགྲུང་བའི་དངོས་རྩལ་གྱི་མིང་གིས།
- ཆ) ཡང་རྒྱུང་རྒྱན་པའི་ལྷོ་རྒྱུར་སྐུ་པོ་རྒྱགས་ཆེ་ཡང་རྒྱུང་འགྲུང་བའི་དངོས་རྩལ་གྱི་མིང་གིས།

- ཁ) ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་དངུལ་དང་། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ།
  - ག) ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་བྲལ་རྣམས་དང་། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་དུག་སེལ་དཀར་པོ།
  - ང) ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཟངས་རྣམས་དང་། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཞེ་ཉེ།
  - ཅ) ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཉི་ཚང་དང་། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཟངས་རྣམས།
  - ཆ) ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཞེ་ཉེ་དང་། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་བྲལ་རྣམས།
- ༥༡ ལྷ་ལྷན་གྱི་རང་བཞིན་ལེན་པའི་འཚོ་རྒྱུ་འདུས་རྣམས་གང་ཞིག གྲི་མ་ངར་སོ་ཡོད་པ་དེ་ནི་གང་ཡིན་ནམ་ཞེ་ན།
- ༡) འཚོ་རྒྱུ་ལྷན་ལེན་གྱི་ལྷ་ལྷན།
  - ༢) གར་པོན་འཚོ་རྒྱུ་ཉི་མ་ལེན།
  - ༣) འཚོ་རྒྱུ་ལེན་པའི་བྲལ་རྣམས།
  - ༤) འཚོ་རྒྱུ་ལྷན་ལེན་གྱི་ལྷ་ལྷན།
  - ༥) འཚོ་རྒྱུ་ལེན་པའི་ཟངས།
- ༥༢ གཤམ་གྱི་ལྷ་ལྷན་སེ་སེའི་རྣམས་སུ་ཚཱི་མིང་གིས་ཡོད་པ་དང་རྣམས་འགྲུར་བྲལ་ན་ཅི་ཞིག་འགྲུར་ངམ།
- ༡) ཡང་ལྷན་ལེན་པའི་ལྷ་ལྷན། _____ གར་པོན་འགྲུར་རྣམས།
  - ༢) གར་པོན་ལྷ་ལྷན། _____ གར་པོན་འདུས་རྣམས།
  - ༣) ལྷ་ལྷན། _____ ལྷ་ལྷན་འདུས་རྣམས།
  - ༤) ལྷ་ལྷན་ལྷ་ལྷན། _____ ལྷ་ལྷན་འདུས་རྣམས།
  - ༥) ལྷ་ལྷན། _____ ལྷ་ལྷན་འདུས་རྣམས།
- ༥༣ གཤམ་གྱི་རྣམས་འགྲུར་ཁག་པ་རྣམས་འགྲུར་མཉམ་བུའི་ལྷ་ལྷན།
- ༡) འཚོ་རྒྱུ་ལེན་པའི་ཟངས་དང་ལྷ་ལྷན་ལྷ་ལྷན་སྐོ་ཚ་པོ་མཉམ་རྣམས་འགྲུར་བྲལ་ཉེ། ལྷ་ལྷན་ལེན་པའི་ཟངས་དང་ལྷ་ལྷན་འགྲུར་བ་ཡིན།
  - ༢) ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བྲལ་རྣམས་དང་གར་པོན་ལྷ་ལྷན་རྣམས་འགྲུར་བྲལ་པ་ལས་གར་པོན་ལེན་པའི་བྲལ་རྣམས་འགྲུར་།
  - ༣) ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བྲལ་རྣམས་དང་འོད་མའི་ལྷ་ལྷན་རྣམས་འགྲུར་བྲལ་པ་ལས་འོད་མ་ལེན་པའི་བྲལ་རྣམས་འགྲུར་།

༡༠། གཤམ་གྱི་རྒྱུར་རྣམས་ཁག་ནང་བརྗེ་ལེན་བྱ་རྒྱུར་བའི་ཡང་རྒྱུར་གི་མ་རྒྱལ་གཞོན་ཡོད་དམ།
 གྲོག་མའི་རྒྱུར་རྣམས།
 ཚུ་རྒྱུར།
 བྱ་མི་རྣམས་པའི་རྒྱུར།
 བྱ་མིའི་རྒྱུར།
 ཡང་རྒྱུར་རྣམས་པའི་བྱ་མིའི་རྒྱུར།

༡༡། གཤམ་གསལ་ཐ་སྟོད་སེ་སེའི་དཔེ་མཚོན་ལ་བརྟེན་ནས་བྱུང་བར་ཤོད།
 ཀ) རྒྱུར་རྣམས་དང་བྲལ་ཏོག
 ཁ) རྒྱ་རྣམས་རྒྱུར་རྣམས་དང་། གཏེར་ཐོན་རྒྱུར་རྣམས།
 ག) ཚུ་རྒྱུར་དང་བྲལ་ཏོག

༡༢། རོ་ཐལ་གྱི་རྒྱུ་ལས་ཀར་པོན་འཚོ་རྒྱུར་ཉིས་ལྡན་རྒྱུ་བ་ཐོན་སྐབས། རྒྱག་སླིན་དཀར་པོ་ཞིག་ཆགས་པ་ཡིན།
 ཀ) ཀར་པོན་འཚོ་རྒྱུར་ཉིས་ལྡན་དང་རྒྱ་རྣམས་འགྱུར་བྱུང་རྒྱུ་ལ་གྱི་མཉམ་བུའི་རྒྱལ་བྲིས།
 ཁ) ཐོན་རྣམས་ཀྱི་མིང་དང་རྒྱུ་འགྲོམ་བྲིས།
 ག) རོ་ཐལ་གྱི་རྒྱུ་དང་རྒྱ་གཉིས་ཀྱི་རྣམས་འགྱུར་མཉམ་བུའི་རྒྱལ་བྲིས།
 ང) ཐོག་མར་རྒྱག་སླིན་དཀར་པོ་ལྟ་བུའི་ཐོན་རྣམས་ཤིག་རིམ་གྱིས་མར་སློགས་པ་དེ་ནི་ཅི་ཞིག་ཡིན་ནམ།

༡༣། ཟེ་རྒྱུར་གྱི་བཞུས་ཁུ་ཞིག་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བྲལ་རྣམས་མཉམ་ཡོངས་སུ་བར་གནས་རྣམས་འགྱུར་བྱུང་ཡོད་ན།
 ཀ) བར་གནས་རྣམས་འགྱུར་དེའི་མཉམ་བུའི་རྒྱལ་བྲིས།
 ཁ) རྣམས་འགྱུར་འདི་ཉིད་ལས་ཚུ་གང་ཞིག་འགྱུར་བ་དེའི་མིང་བྲིས།

༡༤། རྒྱུར་སློབ་བཅོས་ཐབས་ཤིག་གི་ནང་གོས་གཞི་བཏོན་པ་ལྟར་ན། གྲོག་མས་སེ་བརྒྱབ་ཆེ་བལ་ལེབ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་
 སེ་རྒྱས་བཅོས་ཐབས་བྱ་བུའལ། པོ་དོང་མས་དུག་མདུང་བརྒྱབ་ཆེ་རྒྱུ་ལས་བཅོས་ཐབས་བྱ་དགོས་ན།
 ཀ) པོ་དོང་མས་དུག་མདུང་བརྒྱབ་པའི་དུག་གི་རྣམས་ཀྱི་རང་བཞིན་ཅི་ཞིག་ཡིན་ནམ།

ཁ) གལ་ཏེ་ཁྱེད་རང་གི་བྱིས་པ་དུ་བག་ལེབ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་སོ་རྒྱུ་མེད་པ་ཡིན་ན། བྱོན་མཁས་སོ་བརྒྱབ་པ་ལ་བྱིས་ཀྱི་
དངོས་རྫས་ཅི་ཞིག་གིས་པན་ནམ།

151 གཤམ་གསལ་སྐྱུར་རྫས་ནམས་ལས་དྲག་གསལ་དང་ཞན་གསལ་སོ་སོར་དོས་ཟུངས།
བྱོན་མེད་སྐྱུར། ལྷན་སྐྱུར། ཟེ་སྐྱུར། ལྷན་མེད་སྐྱུར། ཡང་རྒྱང་རྒྱན་པའི་ལྷན་སྐྱུར།

152 གཤམ་གསལ་ཚོག་གི་མཉམ་བུ་ཁག་གི་ཁ་སྐོངས།

- ཀ) ཏི་ཚོ། + ཡང་རྒྱང་རྒྱན་པའི་ལྷན་སྐྱུར། _____ + _____
- ཁ) ཀར་པོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་དྲུག་གཤམ་ལ། + ཡང་རྒྱང་རྒྱན་པའི་ལྷན་སྐྱུར། _____ +
_____ + ལྷན།
- ག) ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་དྲུག་གཤམ་ + ཟེ་སྐྱུར། _____ + _____
- ང) ཀར་པོན་སྐྱུར། + ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་བུལ་རྫས། _____ + _____
- ཅ) ཀར་པོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་དྲུག་གཤམ་ + ལྷན་མེད་སྐྱུར། _____ + _____
+ ཀར་པོན་འཚོ་རྒྱང་ཉིས་རྫས།

153 ལྷན་གྱི་ལ་གཤམ་གསལ་ལྷན་མོང་གི་ཁྱད་ཚོས་རྫས།

- ཀ) ལྷན་རྫས་སྐྱུར་དང་རྫས་འགྱུར་བུས་ནས་ལྷན་འགྱུར་པ་ཡིན།
- ཁ) བཞུ་རུང་པའི་ལྷན་ལིས་སྐྱུར་བུལ་འབྱེད་ཆས་ཀྱི་ཁ་དོག་ལ་འགྱུར་བ་གཏོང་ངོ། །
- ག) བཞུ་རུང་པའི་ལྷན་དང་ཞན་ཚོལ་གདུས་ཏེ་ཡི་ཅི་བཟོ་སྐྱོན་བྱེད།
  - 1) ལྷན་བུལ་རྫས་འགྱུར་གྱི་མིང་ལ་ཅི་ཟེར་རམ།
  - 2) བཞུ་རུང་པའི་ལྷན་འགྲེལ་བཟོད་བུ་བར་མིང་ཚོག་གང་ཞིག་སྤོང་གྱི་ཡོད་དམ།
  - 3) བཞུ་རུང་པའི་ལྷན་ལིས་པན་ཚོལ་གྱི་ལིན་སྐྱུར་བུལ་འབྱེད་ཆས་ཀྱི་ཁ་དོག་གང་ལ་བསྐྱུར་བུལ་བམ།
  - 4) ཉེན་རྒྱན་འོ་མ་འཚོང་བྱེད་ཀྱི་འོ་སྤོང་ནང་དུ་འོ་མ་གསལ་པ་མ་སྒྲགས་སྤོང་དུ་ཡང་འཚོ་འདུས་པའི་
བུལ་རྫས་བཞུས་ཁྱེད་འོ་སྤོང་འགྱུར་དགོས་པའི་ལྷན་མཚན་ཅི་ཡིན་ནམ།

༡༥༡ ཀ) བག་ལེབ་བཟོ་བྱེད་ཀྱི་སོ་རྒྱུ་དེ་ཀར་ལོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་བུལ་རྩིས་དང་སྐྱུར་བྱེད་གཉིས་ཀྱི་འདྲེས་རྩིས་ཡིན་པ་མ་གཏོགས། ཀར་ལོན་སྐྱུར་ཅན་གྱི་བུལ་རྩིས་ཁོ་ནས་མ་གྲུབ་པའི་རྒྱ་མཚན་གཅིག་ཡིན།

ཁ) ག་གམ་གྱི་རྩིས་འགྱུར་མཉམ་བུའི་ཁ་སྐྱོངས།

༡༧༡ ཚུ་རིགས་པལ་ཆེ་བས་མཁའ་རྒྱུང་ཁྲོད་ཀྱི་རྒྱ་རྒྱུ་རྒྱུ་འཛིན་ཀྱི་ཡོད། རྒྱུ་ཚོས་འདི་ལ་ཅི་ཟེར་རམ་ཞེ་ན།

ཀ) རྒྱ་རྒྱུ་འདྲེས་རྩིས། (Hydration)

ཁ) རྒྱ་མེད་འདྲེས་རྩིས། (Dehydration)

ག) བརྒན་འགྱུར། (Deliquescent)

༡༨༡ ག་གམ་གསལ་སྐྱེན་རིགས་ལས་ཟས་མ་འཇུ་བའི་བཅོས་ཐབས་སུ་གང་ཞིག་སྤྱོད་དམ།

ཀ) རྒྱ་འགོག་སྐྱེན། (Antibiotic)

ཁ) རྒྱུ་གཅོག་སྐྱེན། (Analgesic)

ག) རྒྱུར་ལྡོག་སྐྱེན། (Antacid)

ང) རྒྱུ་ལྡོག་སྐྱེན། (Antiseptic)

༡༩༡ ག་གམ་གྱི་མཉམ་བུའི་ནང་ཅི་ཞིག་ཆད་འདུག་གམ།

ཞག་ཚེལ། + _____ ཡི་ཅི། + མངར་རྒྱུམ། (Glycerol)

༢༡༡ རྒྱེད་ཀྱིས་སྐྱུར་ལྡན་ཚུ་དང་། བུལ་ལྡན་ཚུ། བར་གནས་ཚུ་བཅས་ཀྱི་འབྲེན་པར་ཇི་ལྟར་འབྲེན་དམ། ཚུ་རིགས་འདི་དག་ལ་དཔེ་མཚན་གཉིས་རེ་བྲིས།